mokslas menas literatura

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1975 METAI

VASARIO MĖN. 15 D. / FEBRUARY 15, 1975

PART TWO — Nr. 39 (7)

Šiame numery

Tautinio ir kultūrinio gyvenimo barometrai.
Pirmųjų nepriklausomybės metų atsiminimai.
Lietuvių bičiulis Jurgis Sauerweinas.
Jurgis Blekaitis skaito, deklamuoja ir pasakoja.
Dailės paroda Balzeko muziejuje.
Lietuviškasis religinis romanas.
Besidairant Lietuvoje.

Kertinė paraštė

MŪSŲ TAUTINIO IR KULTŪRINIO GYVENIMO BAROMETRAI

Bėgančių metų kasdienybėje mes taip vieni kitus prisigerbiame, tiek kartų įvairiomis progomis rodom savo savisvarbą arba atvirkščiai — visus aplinkinius paverčiame nuliais ir patys sergame menkavertiškumo kompleksu. Paprastam piliečiui tokiose nuotaikose ir tarp tokių polių tiesiog ima darytis neaišku, ko ir kiek mes dar esame verti. Instinktyviai tada dairomasi kokio nors barometro, rodančio visos mūsų veiklos aukštąjį ir žemąjį slėgimą.

Manytume, kad vienu tokių barometrų yra kaip tik dabar visose kolonijose rengiami Vasario 16-tosios minėjimai. Kiek žmonių į juos susirenka? Kiek pinigų gyvybiniams reikalams minėta proga suaukojama? Kokio lygio ir kiek pozityvią programą šiems minėjimams įstengiame paruošti? Stebėdami Vasario 16-tos iškilmes ir po jų sverdami rezultatus, nesunkiai galėsime spręsti, kur mes stovime ir kiek dar esame verti vadintis už laisvę kovojančios tautos dalimi.

Kiti mūsų šiandieninės vertės barometrai, galima sakyti, pačios Apvaizdos buvo pastatyti prieš mūsų akis. Vienas jų — Simas Kudirka. Kaip mes sugebėjome reaguoti ne vien tik savo bendruomeniniu pločiu į tragiškąjį jo šuolį laisvėn, į jo nuteisimą ir kalinimą? Kiek prisidėjom prie viso reikalo nepaskandinimo užmarštin ir prie šio krašto sąžinės budinimo, kad jis su šeima pagaliau būtų išleistas? Jeigu prie šių klausimų galime statyti pliusus, tai gerai, jei minusus, tai pagalvokime.

Simą Kudirką sutikome ir savo tarpan priėmėme kaip mūsų tautos, mūsų liaudies herojų. O ta antroji liaudies herojaus sąvoka šiuo atveju skamba net prasmingiau ir didingiau. Iš tikrųjų tai buvo ne kokio tautos viršūnių atstovo heroizmas, o labiau paprasto žmogaus, kaip šveicaro Viliaus Telio ar pirmojo už Lietuvos laisvę žuvusio kareivėlio Povilo Lukšio heroizmas. Reiškia, to tautos klodo, kuriame stipriausiai ir ilgiausiai išlieka pačios tautos gyvybė. Čia jai užgesus, tauta jau nebeprikeliama. Simas Kudirka ir yra ne tik tokios gyvybės simbolis, bet ir visai realus liudininkas, kad pavergtame krašte pagrindinis tautos kamienas yra stiprus, nepalenkiamas. Simo Kudirkos pavyzdys vėl gali būti akivaizdžiu barometriniu klausimu visam išeivijos branduoliui: o kaip mes čia?

Ir štai šiomis dienomis laisvoji išeivija vėl yra išstatoma naujam bandymui. Ji tiesiog likimo verčiama pasižiūrėti ir į savo kultūrinio sąmoningumo barometrą, nes dabarties ir ateities laikuose tautai išlikti ir predentuoti į laisvą valstybinį gyvenimą vien tik liaudinio klodo jau nepakanka, reikia ir aukštąją tautinę kultūrą formuojančios bei kuriančios šviesuomenės. O tos kūrybingosios, okupantui tėvynėje nepataikaujančios šviesuomenės atstovas — režisierius Jonas Jurašas šiandien išeivijai tiesia ranką, žadėdamas mūsų čionykščiam kultūriniam gyvenimui tokią talką, kuri, medicinišku terminu tariant, galėtų būti šviežio kraujo transfūzija silpstančiam, ypač merdinčiam mūsų teatriniam gyvenimui. Mums reikia žmogaus, kuris uždegtų, apjungtų ir parodytų, ką gali laisvas ir neprievartaujamas žmogus tūkstantmetėje Vakarų kultūros apraiškoje — scenoje. Jeigu tokiam Jurašo iššūkiui atsiliepsime, tai žinokime, kad dramos spektaklių žiūrėsime ne tik vieni mes, bet dvasios akimis juos seks ir tėvynėje pasilikusieji, darydami iš to toli siekiančias išvadas.

Tačiau savo vizijai realizuoti Jonas Jurašas yra reikalingas taipgi visų mūsų talkos. Įsikūręs Chicagoje jo kūrybinei veiklai remti komitetas yra tik darbo kukli pradžia. Reikią tikėtis, kad jis greit paskelbs, kur ir kokios talkos laukiama. Atsiliepti ir ateiti su karšta širdimi ir stipriais pečiais tada bus kiekvieno pareiga ir garbė. O kada jau į Jurašo dramos spektaklius Chicagoje ir kitur plūs žiūrovų nemažiau kaip į operą, galėsime ne tik svajoti ir sapnuoti, bet realiai tikėti, kad išeivija yra taipgi vienas tų visos tautos kultūros akmenų, ant kurių statoma laisvos tautos, vertos pasaulio dalininkės, prasminga ateitis. Šia prasme Jurašas ir jo atvejis yra ir bus vienas tų barometrų, neklystančiai rodančių išeivijos kultūrinio intereso aukštąjį ar žemąjį slėgimą.

Tad kur šiuo metu stovime? O pasižiūrėkime į Vasario 16-tos iškilmes, į Simo Kudirkos ir Jono Jurašo atvejus, į mūsų pačių dvasios ir darbų santykį su jais, ir žinosime.

k. brd.

LIETUVAI KELIANTIS

Atsiminimai, atsiliepiant į Jurgio Gliaudos romaną

B. ŽUKAUSKAS

Ilgai svarsčiau ar verta atsiliepti dėl Jurgio Gliaudos romano "Sunkiausiu keliu". Nesu literatas. Tad jeigu bandau atsiliepti, tai tik kaip ano laikotarpio liudininkas, nes 1918-19 metų sąvartoje gyvenau Vilniuje ir artimai bendravau su "Tėvynės Sargo" ir "Laisvosios Lietuvos" žmonėmis, t. y. krikščionimis demokratais.

Veikalas pavadintas "romanu", tad tektų manyti, kad tai rašytojo fantazijos kūrinys. Bet kai tą romaną skaitai, matai realų Lietuvos valstybės atsikūrimo vaizdą. Jame cituojami valstybiniai aktai: Ministerių kabineto atsistatydinimo, naujo Ministerų kabineto pirmininko paskyrimo, Kariuomenės vado atleidimo, naujo Kariuomenės vado paskyrimo ir t. t. Cituojamas atsišaukimas "Į Lietuvos piliečius" — visa tai teikia istorinių vyksmų tikrovę. Tiesa, romane nėra šaltinių rodyklės, bet, skaitydamas, nurodytų citatų tikrumu neabejoji. Be to, juk dar yra gyvų, jame vaizduojamų asmenų.

Tad, kaip ano laikotarpio liudininkui, norisi šį bei tą pridėti, kad istorinis vaizdas būtų tikresnis.

Ką rašysiu, nebus mano fantazijos vaisius, bet prisiminimai, kiek jie gyvi liko mano sąmonėje ir paremti mano jau vėlesnių laikų užrašais bei patikrinti kituose šaltiniuose.

Šis tas iš anksčiau

Rusijos Moksleivių ateitininkų centro taryba ir Lietuvių krikščionių demokratų centro komitetas (kurių buvau narys) 1918 m. apie balandžio mėn. vidurį pasiuntė mane delegatu į Lietuvą. Ateitininkų centro taryba įpareigojo Lietuvoje įkurti Likvidaciniai-organizacinę komisiją, kurios uždavinys — likviduoti ateitininkų veikimą Rusijoje ir organizuoti jų veikimą Lietuvoje. Krikščionių demokratų Centro komitetas įgaliojo sueiti į sąlytį su Lietuvos krikščionimis demokratais ir juos painforuuoti apie Rusijos politinę padėtį ir apie krikš. dem veiklą.

Drauge su manimi vyko Eleonora Ratkevičiūtė (Ateitininkų centro tarybos narys), Barbutė Mėginaitė, Elena Virbalytė, Agota Sabaliauskaitė ir Jurgis Steponaitis. Vykome pirmieji Voronežo ateitininkai Petro Karvelio, Liaudies sąjungos įgaliotinio, veikusio pafrontėje, nurodytu keliu. Vykome per Vitebską ir Polocką. Polockas buvo jau vokiečių pusėje. Ten mus savo globon paėmė kun. S. Draugelis, Lietuvių draugijos nuk. dėl karo šelpti Centro ir Liaudies sąjungos Centro komitetų įgaliotinis Šiaurės - vakarų frontui. Agota Sabaliauskaitė iš ten grįžo Voronežan pranešti likusiems ateitininkams apie galimybę grįžti pasiilgton tėvynėn.

Kun. S. Draugelis turėjo ryšius su Vokiečių kariniu štabu ir galėjo laisvai susisiekti su Vilniumi. Jo rūpesčio dėka gavome leidimus grįžti į Lietuvą. Reikėjo grįžti pro Daugpilį, kur buvo grįžtančiųjų stovykla. Pasitaikė, kad tuo metu ten buvo grįžtantieji Vokietijon iš Rytprūsių ištremti vokiečiai baronai. Tad stovyklos režimas buvo gan švelnus ir maitinimas pakenčiamas. Toje stovykloje sutikome kelis lietuvius karininkus: Petrą Gurecką (prieš kelerius metus mirusį Amerikoje), Antaną Stapulionį (vėliau Lietuvos kariuomenės pulkininką, gyv. Bostone). Su A. Stapulioniu kelionės metu ir karantine teko suartėti, kadangi su jo broliu Jonu Voroneže buvome draugai. Jonas, vėliau Lietuvos kariuomenės artilerijos karininkas, žuvo kautynėse dėl Lietuvos laisvės. Iš Daugpilio buvome išsiųsti į Šiaulius atlikti karantiną. Ten mus aplankė teisininkas F. Bugailiškis ir kun. Augulis. Kun. Auguliui pranešiau apie jo brolį, su kuriuo gyvenome viename bendrabutyje. Jiedu manimi nuoširdžiai rūpinosi. F. Bugailiškis atnešė didelį gabalą labai storų lašinių, o kun. Augulis dažnai atnešdavo kiaušinių. Mergaitės iš tų gėrybių patiekdavo skanios kiaušinienės, kuri mūsų kompanijai buvo malonus priedas prie gan menko karantino maisto.

Apie dvi savaites prabuvę karantine, buvome paleisti vykti į mūsų nurodytas apsigyvenimo vietoves. Sėkmingai atlikti įgaliojimais pavestus uždavinius aš turėjau vykti į Vilnių. Su manimi į Vilnių vyko B. Mėginaitė, E. Virbalytė ir E. Ratkevičiūtė. Vilnių pasiekėme vėlai vakare, tada savųjų ieškotis nebuvo laiko. E. Virbalytės vadovaujami, nakvynę susiradome mokykloje netoli Aušros Vartų. Ant suolų vargingai pernakvoję, išėjome į miestą ieškotis savųjų. Praeidamas Aušros Vartus ir ten pasimeldęs, užėjau į prie Aušros Vartų bažnyčios buvusį Šv. Kazimiero knygyną nusipirkti laikraščio. Mano nuostabai už prekystalio radau savo brolį Praną. Kadangi kelionėje buvau pora dienų nesiskutęs ir po ilgos kelionės kiek suvargęs, atrodžiau ne per geriausiai. Tad jis pirmiausia nusivedė mane pas kirpėją "apdailinti". Patenkintas "apdailinto" išvaizda, nusivedė pas sesutę Mariją, kuri buvo Šv. Mikalojaus prieglaudos vedėja. Ji, mano vyriausia sesutė, buvo man antroji motina. Taip laimingai buvo išspręstas mano Vilniuje apsigyvenimo klausimas.

Brolis Pranas prie Didžiosios gatvės turėjo 5 kambarių butą. Jis pats gyveno prie knygyno, todėl man pavedė naudotis tuo butu. Vėliau ten su manimi apsigyveno ir grįžę iš Revno lietuvių bataliono kariai: Valdemaras Čarneckis (kurį pažinojau iš prieškarinių laikų), veterinarijos gyd. Kancleris — Drapas, gyd. Puodžiūnas ir vaistininkas Morkūnas. Karo metu Vilniuje siautė badas. 1918 metais padėtis buvo kiek pagerėjusi. Gatvėse jau nesimatė iš bado mirštančių žmonių, bet aplamai su maistu buvo sunkoka. Mano padėtis tuo požiūriu buvo gera. Brolis Pranas iš tėviškės buvo atvežęs 50 skanių, džiovintų sūrių ir centnerį sūdyto sviesto. Tad dažnai vakarais, su "kampininkais" lošiant proferansą, ant lėkštės padėdavau sūrį. Sūriai buvo tiek sudžiovinti, kad peiliu nebuvo galima įpiauti. Lošiant, kortų dalintojas tą sūrį grauždavo, kol kiti lošdavo. Po to perduodavo sekančiam dalintojui. Pradžioje graužti buvo lengviau, bet kai sūrio kampai būdavo apgraužti, kai jis pasidarydavo apvalus, tuomet būdavo jau neįkandamas.Bet V. Čarneckio buvo vienas dantys atsikišęs. Ir, kai jo eilė būdavo dalinti kortas, jis tuo dantimi išskaptuodavo sūryje griovelius. Po to ir kiti galėdavo vėl lengvai atsikąsti. Su jais begyvenant, gerai žinodavau visas karių nuotaikas.

Tuo metu vokiečiai dar sugebėjo palaikyti "per didelę" tvarką, tad visų buvo didžiausias rūpestis: kada vokiečiai leis Valstybės Tarybai vykdyti valstybės kūrimo darbą? Buvome tikri, kad tas laikas greitai ateis. Atrodė, kad Valstybės Tarybos vadovybė palaiko santykius su Ober-Ost (karo vadovybe) ir vokiečių politikais. Buvo galima tikėtis karinės okupacijos varžtų atleidimo. Tuo metu be karinės valdžios leidimo nebuvo galima keliauti iš vieno apskrities į kitą Kai man prireikė tokio leidimo keliauti pas tėvelius, brolio nurodymu kreipiausi į ponią S. Smetonienę ir tą pat dieną leidimą gavau, kai bendra tvarka tokio leidimo tekdavo laukti apie tris savaites. Vilniuje sutikau ir kun. M. Krupavičių, kurį iš Rusijos teko išlydėti gana dramatiškomis aplinkybėmis. Iš jo patirdavau visas politines aktualijas. Su juo pasitaręs, greitai sukomplektavau Likvidacinei — organizacinę komisiją. Pirmoji kalbamos komisijos sudėtis buvo: M. Krupavičius, St. Dabušis, M. Gruzdaitė, A. Krakauskas, T. Sereika (Vilniaus ateitininkų kuopos pirmininkas) ir B. Žukauskas. Ta komisija sėkmingai pradėjo darbą ir priėmė iš Rusijos parvežtą ar-

(Nukelta į 2 psl.)

Čiurlioniškasis vitražas Jaunimo centro fasade, Chicagoje — Architektas Jonas Mulokas

Lietuvos valstybės ženklas — Vytis Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Žygimanto Augusto kilime — gobelene šešiolikta me šimtmetyje.

LIETUVAI KELIANTIS

(Atkelta iš 1 psl.)

chyvą, kuris buvo sukrautas Šv. Kazimiero knygyno sandėliuose. Deja, tas knygynas vėliau sudegė, ir gaisre žuvo parvežtas archyvas su visais "Ateities Spindulių" komplektais. Man iš Vilniaus išvykus aplankyti tėvelių, komisijos veikla apmirė. Kadangi kai kurie komisijos nariai rengėsi iš Vilniaus išvažiuoti ir aš pats rengiausi važiuoti Marijampolėn baigti gimnaziją, tad iškilo reikalas komisiją perorganizuoti. Pasitarę, sutarėme komisijos pagrindu imti Vilniaus ateitininkų kuopos valdybą, kurios pirmininku buvo Tomas Sereika, nariais Valterytė, A. Juška (vėliau kunigas, jaunas miręs). Kitų valdybos narių pavardžių neprisimenu. Dar pakvietėme grįžusias iš Rusijos E. Ratkevičiūtę ir L. Krakauskaitę. Šios sudėtės komisija sėkmingai veikė, užmezgė kontaktus su Lietuvoje veikiančiomis kuopomis ir 1918 metų gruodžio mėn. 28 d. Vilniuje sušaukė Ateitininkų konferenciją.

Kaip krikščionių dem. įgaliotinis suėjau į sąlytį su krikščionimis demokratais. Tą vasarą Rusijos Lietuvių krikšč. dem. part. Centro komiteto dalis narių, vadovaujant pirm. kun. M. Krupavičiui, Vilniuje padarėme posėdį ir nutarėme tą partiją uždaryti, kadangi ji veikė Rusijoje. Partijos nariams buvo patarta įsijungti į Lietuvos krikšč. demokratus.

Vasarai besibaigiant, išvykau į tėviškę Rudaminos parapijoje, Seinų apsk. Kadangi Vokietija jau buvo pripažinusi Lietuvos valstybę de jure, tad nebuvo jokių abejonių, kad Lietuvos valstybė nebūtų atkurta. Todėl, parvykęs į tėviškę, tuojau ėmiausi pirmųjų žygių tam valstybingumui paremti. Nors karinės okupacijos replės dar nebuvo atleistos, bet, atsargiai veikiant, jau buvo galima kai ką padaryti. Susitaręs su tėveliu, kuris buvo parapijos giesmininkas ir religinių brolijų narys, todėl pažinojo visų kaimų veiklesnius ir patikimus vyrus, ir su vikaru kun. Kudirka jo bute sukvietėme kaimų įgaliotinių susirinkimą. Jiems padariau platesnį politinės raidos pranešimą, paaiškindamas, kad artinas momentas, kada bus atkurta nepriklausoma Lietuvos valstybė. Čia pat paaiškinau politinių partijų demokratinei valstybei reikšmę bei kokios partijos bus sukurtos. Plačiai paaiškinau Krikš. dem. partijos programą. Susirinkusiems pritarus partijos siekiams, jie buvo paprašyti likti kaimų įgaliotiniais ir tyliai savo kaimuose žmonėms ją populiarinti. Veiklai skatinti ir derinti buvo išrinkta trijų asmenų vadovybė, kurios pirmininku sutiko būti kun. Kudirka, sėkmingai veiklą plėtęs. 1919 metų vasarą buvo pravestas 19 dvarų ir palivarkų kumečių streikas. Jis visiškai pavyko, ir tuo buvo užtikrintas partijos laimėjimas būsimuose rinkimuose į Steigiamąjį Seimą. Kai buvo paraginta kurti parapinius komitetus, tai buvo nedelsiant padaryta.

Atgal mokyklon

Artinantis mokslo metų pradžiai, išvykau į Marijampolę tęsti mokslo tuometinėje "Žiburio" gimnazijoje. Čia radau savo draugą Antaną Matulaitį, kuris tenykščių katalikų veikėjų buvo pakviestas vadovauti katalikų kultūrinei ir politinei veiklai. Jis gyveno "Blaivybės" draugijos namuose, kur turėjo gana erdvų kambarį ir mane pakvietė apsigyventi drauge su juo viename kambaryje. Voroneže mudu veikėme Krikščionių dem. partijos Centro komitete (abu buvome sekretoriai) ir Ateitininkų centro taryboje (jis buvo pirmininkas, o aš iždininkas). Todėl ir čia glaudžiai bendradarbiavome. Mudviem abiem dabar labiau rūpėjo politinė veikla. Žinoma, darėme tą, kas okupacinėmis sąlygomis buvo galima padaryti.

Pirmiausia sutarėme suorganizuoti Krikščionių dem. partijos židinį, kuris vadovautų politinei veiklai. Tai buvo visai nesunku, nes visus Marijampolėje gyvenančius inteligentus pažinojome ir žinojome jų politines nuotaikas. Daugiausia tai buvo gimnazijos mokytojai ir keli kitų profesijų asmens. Mūsų didelis bičiulis buvo dr. Eliziejus Draugelis, su kuriuo artimai bendradarbiavome Voroneže ir kuris mums mielai patardavo. Kalbamo židinio pirmininku buvo kun. A. Šmulkštys. Nors jis daugiau buvo linkęs kultūrinei veiklai, bet greitai perėmė ir politinius rūpesčius, nes suprato politinės veiklos tądieninį būtinumą. Vėliau šis židinys tapo Sūduvių žemės katalikų politiniu centru. Septyni ano židinio nariai: dr. E. Draugelis, dr. K. Jokantas, Vaclovas Kasakaitis (dabar gyvenąs Clevelande), Antanas Matulaitis, Ona Muraškaitė, Antanas Staugaitis ir Antanas Šmulkštys vėliau buvo išrinkti į Steigiamąjį Seimą.

Prasidėjus mokslo metams ir prasidėjus ateitininkų veiklai, suorganizavau Politiniai visuomeninę sekciją, numatydamas jos didelę propagandinę reikšmę būsimų rinkimų į seimą metu. Voroneže buvau vienas tos sekcijos sumanytojų ir su Jonu Matulioniu jai vadovavome. Sekcijoje buvo vykdomas politinis lavinimasis, sekama pasaulio politinė raida. Praktiškai kaimuose organizavome krikš. dem. būrelius, darydavome kaimuose politinius pranešimus, aiškinome politinių partijų programas bei jų siekius, o ypač partijų taktiką. Partijų taktikos reikšmę ypač suvokiau, būdamas Rusijos Lietuvių seimo atstovu. Ši sekcija paskleisdavo iš Kauno ir Vilniaus gaunamus atsišaukimus. Mes juos ir parsigabendavome. Tai buvo gana pavojingas darbas. Vienas iš įdomesnių atsišaukimų, rašytas, berods, Vyt. Endziulaičio, buvo su tokia antrašte: "Kas geriau, vokiečiai ar bolševikai?" Ir čia pat trumpai ir drūtai atsakyta: "Tas pats velnias"... Toliau nusakyta, kaip vieni ir kiti skriaudžia Lietuvos gyventojus ir tyko juos pavergti.

Sekcijos uždavinys buvo ne tik pozityviai politiniai šviesti Lietuvos liaudį, bet ir užkardyti Lietuvos valstybės priešų bolševikų ir jų sėbrų revoliucinių liaudininkų — aušrininkų žalingą propagandą. Minėtos koalicijos žymiausias ramstis buvo adv. A. Bulota. Jų veikla ypač pagyvėjo po įvykusios Vokietijos lapkričio mėn. revoliucijos. Aušrininkai : Vladas Serbenta, Pijus Kirielis, Chmeliauskas ir bolševikas B. Mickevičius lankėsi kaimuose, stengdamiesi juose sukurti savo partijų būrelius. Žmonės, man atsilankius, pranešdavo apie jų veiklą. Tad reikėjo jų žalingą darbą eliminuoti sava propaganda. Anas B. Mickevičius su Juozu Lukoševičium bandė įkurti jų vadovaujamą profesinę sąjungą, bet mudu su A. Matulaičiu tą jų sumanymą pavertėme niekais. Jiems nepavyko. Bet kaimuose, esančiuose toliau nuo Marijampolės, jie turėjo savo revoliucinius būrelius. Vienas toks būrelis, vadovaujamas Juliaus Zonelio, veikė Liudvinavo - Krosnos valsčių ribose. Kai pirmas pėstininkų pulkas traukėsi iš Alytaus, minėtas Zonelis jiems ties Pėdiškių kaimu pastojo kelią ir nukovė karo vald. Ruzgą. Jie buvo suėmę ir daugiau karininkų, bet kiti atvykstantys kariai belaisvius išlaisvino ir suėmė patį Zonelį. Jis su kitais savo sėbrais buvo atgabentas Marijampolėn. Karo lauko teismo sprendimu visi jie buvo nuteisti mirties bausme ir sušaudyti. Žodžiu, popagandinė kova vyko visu smarkumu, bet ateitininkai, palyginti, lengvai bolševikus čia nugalėjo.

Kaune vyko dar aštresnė kova. Ten bolševikai buvo sukūrę revoliucinį komitetą, kuriam vadovavo Survillo pravarde pasivadinęs Voronežo aušrininkų pirmininkas Viktoras Griškelis. Rusijos bolševikų gausiai remiami pinigais, jie nesivaržydami leido gausius atsišaukimus, pilnus bolševikiško melo. Tuose atsišaukimuose skelbė Lietuvos valstybės pareigūnus ir savanorius už įstatymo ribų, t. y. juos buvo leidžiama vietoje nužudyti be jokios už žudymą atsakomybės.

Kauno gyventojų dauguma buvo sulenkėję lietuviai ir žydai. Dar prieškariniais laikais žydų dauguma priklausė labai stipriai žydų soc. dem. organizacijai "Bund". Tai buvo labiau kairėn palinkęs soc. dem. padalinys, vėliau susijungęs su bolševikais. Žydai aplamai buvo linkę rusų pusėn. Todėl bolševikai savo veiklai juose turėjo gana palankią dirvą.

Kaune prieš minėtą bolševikų frontą ryžtingon ir sėkmingon kovon stojo jaunas krikš. dem. veikėjas Vytautas Endziulaitis. Tai buvo nepalyginamo pasišventimo ir kovingumo vyras. Jis 1918 m. pavasarį po labai vargingos kelionės, kone pėsčias grįžo Lietuvon. Nors jam buvo siūlytos geros tarnybos (tarp kitų ir Vilkaviškio gimnazijos direktoriaus vieta), bet jis pasiaukojo kovai prieš bolševizmą. Dar Rusijoje gerai išstudijavęs bolševikų kėslus, jis parašė populiarią brošiūrą "Bolševikų žadamasis rojus".

Apsistojęs Kaune, kad turėtų iš ko pragyventi, už menką atlyginimą paėmė tarnybą Šv. Kazimiero draugijoje. Darbo pradžiai jis suorganizavo krikš. dem. kuopelę. Jon sutelkė irgi ryžtingus jaunus kovotojus: Leoną Bistrą, Petrą Radzevičių, Mikalojų Lipčių, Agotą Sabaliauskaitę, Antaną Milčių ir kitus. Pradžioje Kaune ir priemiesčiuose skaitė viešas paskaitas apie bolševizmą. Greta to, atgaivino krikščionių darbininkų Šv. Juozapo draugiją, kuri prieš karą buvo gana populiari darbininkų tarpe ir turėjo sutelkusi žymų skaičių Kauno darbininkų. Tuo būdu susirado būrį ankstyvesnių tos draugijos veikėjų iš pačių darbininkų tarpo: J. Kovalskį, J. Puskunigį, V. Beržinską, A. Bulionį ir kitus. Jie buvo patikimi ir sėkmingi kovotojai prieš skleidžiamą bolševikų melą. Greitai ėmė aiškėti teigiami tos kovos rezultatai. Bet tos kovos vadas V. Endziulaitis algos tegaudavo 150 rub. Su tokiu uždarbiu tegalėjo tik vegetuoti. O ir iš tų lėšų dalį išleisdavo propagandinei kovai. Savo skurde neturėjo šiltesnės aprangos. Poilsiui neturėjo net pagalvės. Būdamas silpnos sveikatos, blogai besimaitindamas, atkakliai bekovodamas, peršalo, apsirgo ausies uždegimu, kuris komplikavosi, pereidamas į smegenų plėvės uždegimą. 1918 m. lapkričio mėn. 30 d. Vytautas Endziulaitis mirė. Bet buvo sukovota gera kova. Bolševikų propaganda lietuvių darbininkų tarpe buvo nugalėta. Kai Lietuvos Laikinoji vyriausybė iš Vilniaus persikėlė į Kauną, be didesnių trukdymų galėjo čia kurti kariuomenę ir vykdyti valstybės atstatymo darbus. Turėdama ginkluotą jėgą, ji lengvai sudraudė vidaus priešus.

Kai 1918 m. lapkričio mėn. 11 d. buvo Vilniuje sudaryta prof. A. Voldemaro vyriausybė, tiek Marijampolėje, tiek ir Kaune buvo laukiama jos energingos ir ryžtingos vadovybės.

Vilniuje

Paleidus moksleivius Kalėdų atostogų, iš Marijampolės tiesiai nuvykau į Vilnių, kur gruodžio mėn. 28 d. turėjo įvykti Ateitininkų konferencija. Vilniaus miesto veidas politiniu požiūriu buvo žymiai niūresnis už Kauno. Po įvykusios Vokietijoje revoliucijos vokiečių kariuomenės drausmė buvo žymiai pašlijusi. Lenkai viešai organizavo savo legionus, o žydai, rusai savo revoliucinius komitetus, norėdami užgrobti miesto valdžią ir ją perduoti atslenkančiai raudonajai armijai. Plito gandai, kad rusų bolševikų raudonoji armija tik už 30 km nuo Vilniaus.

Prof. A. Voldemaras vyriausybę sudarė iš žinomų asmenų (tautininkų ir santariečių bei jų simpatikų), bet jie nei politiniu įžvalgumu, nei energija nepasižymėjo. Priešingai, Ministerių kabineto vardu savo deklaracijoje A. Voldemaras paskelbė naivų Lietuvos neutralitetą, kai dar nebuvo nustatytos valstybės sienos ir nebuvo karinės jėgos, kuri gintų bent lietuvių daugumos apgyventą teritoriją. Deklaracijoje net pabrėžė, kad Lietuvai kariuomenė nereikalinga, nes ji su niekuo nesirengia kariauti. Tereikalinga tik ginkluota milicija sienoms saugoti ir policija palaikyt tvarkai viduje. "Karo mes su nieku nevedam ir nė vienas iš mūsų kaimynų — vokiečių, lenkų rusų ir latvių — neturi pamato ant mūsų užpuldinėti"... Taip samprotavo Lietuvos Ministeris pirmininkas...

O nepraėjus ne pusantro mėn., pačiame Vilniuje buvo organizuojami lenkų legionai, tik jau ne Lietuvos valstybei ginti. Gi rusų bolševikų raudonoji armija jau Lietuvos teritorijoje tik už 30 kilometrų nuo Vilniaus aiškiai kėsinosi užgrobti Lietuvą.

Dar buvo Valstybės Tarybos sudaryta Apsaugos komisija, kurios pirmininku buvo Stasys Šilingas, nariais: gyd. J. Alekna, Saliamonas Banaitis, Liudas Gira ir karo gyd. V. Nagevičius. Karininkų nuomone, komisija buvo tam darbui nekompetentinga ir visai neveikli. Dar daugiau, karinėms pajėgoms organizuoti ir joms vadovauti buvo paskirtas rusas generolas K. Kondratavičius, kuriam Lietuva ir jos reikalai mažiausiai rūpėjo. Kondratavičiui griežtoje opozicijoje buvo lietuviai karininkai, kurių gausus būrys buvo jau susirinkęs Vilniuje ir laukė valdžios potvarkių organizuoti kariuomenę.

Vietoje to, tokiu be galo kritišku momentu, Valstybės Tarybos pirmininkas A. Smetona, Ministerių ka-

(Nukelta į 3 psl.)

Grįžimo iš Rusijos Lietuvon 1918 metais organizatoriai ir pirmieji moksleiviai ateitininkai, grįžtantieji iš Voronežo, nusifotografavę 1918 m. balandžio 23 d. Polocke. Kitoje fotografijos pusėje yra visų jų parašai: F. Kazlauskaitė, B. Mieginaitė, K. Vencius, B. Žukauskas (šių atsiminimų autorius, antroje eilėje pirmutinis iš dešinės), kun. S. Draugelis, L. Ratkevičiūtė, A. Sabaliauskaitė, J. Grigonis, E. Virbalytė.

1918 m. Marijampolėje studentų ir moksleivių ateitininkų būrelis. Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę: Stasė Ambrazieitė (tik ji neateitininkė) ir Zosė Endziulaitytė-Treigienė. Antroje eilėje iš kairės į dešinę: J. Prūsaitis (mok.), Marytė Endziulaitytė-dr. Gylienė, Teofilė Chmieliauskaitė-Pundzevičienė, Antanas Matulaitis (pirm., Lietuvos Steigiamojo Seimo narys, leitenantas, žuvęs Lietuvos nepriklausomybės kovose), Marytė Stanulytė (mok.), B. Žukauskas (sekr., teisininkas, šių atsiminimų autorius). Trečioje eilėje iš kairės į dešinę: Alfonsas Krasauskas (mokesčių inspektorius), Vacius Endziulaitis (miškin., Vytauto brolis) Antanas Endziulaitis (teis., buvęs Vidaus reikalų ministeris, Sibire bolševikų sušaudytas), Tomas Daugirdas (teisin.), Vladas Gurevičius-Gurėnas ("Maisto" vyr. inž.), Antanas Dailidė, (teis., kar. teism. pulk., bolševikų nužudytas).

TEL. — 788-3980
DR. REGINALD CIENKUS
GYDYTOJAS CHIROPRAKTIKAS
6230 W. Cermak Rd., Berwyn, Ill.
Pirmad., Antrad., Ketv. ir Penktad 9 val. ryto iki 12 val. dieną ir nuo 2 val. popiet iki 8 val. vakaro.
Šeštadieniais 8:30 iki 12 val. dieną
Emergency tel. — 788-3981

Apsimoka skelbtis dien. DRAUGE nes jis plačiausiai skaitomas lietuvių dienraštis. Gi skelbimų kainos visiems prieinamos.

Tel. PR 8-3229
DR. ANNA BALIUNAS
AKIŲ, AUSŲ, NOSIES IR GERKLĖS LIGOS
2858 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą

DR. K. G. BALUKAS
Akušerija ir moterų ligos
Ginekologinė Chirurgija
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
8007 W. 83 Pl., Justice, Ill. 599-0500.
Priima ligonius pagal susitarimą.
Jei neatsiliepia, skambinti 374-8012

DR. VL. BLAŽYS
PLAUČIŲ IR VIDAUS LIGOS
2801 West 63rd Street
Kampas 63-čios ir California
Val.: pirmad., antrad. ir ketvirtad. 6 iki 7:30 val. vakaro.
Šeštad. nuo 2 iki 3:30 val.
Pagal susitarimą.
Ofiso telef. 476-4042
Rezid. tel. WAlbrook 5-3048

Tel. ofiso HE 4-5849, rez. 388-2233
DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val. pirm., ketv. 1 iki 7 popiet, antrad., penkt. 1-5, treč. ir šešt. tik susitarus.

Dr. Ant. Rudoko kabinetą perėmė
DR. EDMUND E. CIARA
OPTOMETRISTAS
2709 West 51st Street
TEL. GR 6-2400
Val. pagal susitarimą: pirmad. ir ketv. 1—4 ir 7—9; antrad. ir penktad. 10—4, šeštad. 10—3 val.

Ofs. tel. 735-4477 Rez. PR 8-6960
DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
Specialybė — Nervų ir Emocinės Ligos
CRAWFORD MEDICAL BUILDING
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rezid. tel. — GI 8-6873
DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUŠERIJA IR MOTERŲ LIGOS
GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA
6132 So., Kedzie Ave., WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei neatsiliepia, skambinti: MI 2-0001.

Tel. — BE 3-5893
DR. A. B. GLEVECKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė Akių Ligos
3907 West 103rd Street
Valandos pagal susitarimą

Ofiso telef. PR 8-2220
DR. JANINA JAKŠEVIČIUS
J O K Š A
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antrad., ketvirtad. ir penkt. nuo 12 iki 3 val. ir nuo 5 iki 8 val. vak., šeštad. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Valandos pagal susitarimą.

DR. K. A. V. JUCAS
Tel. 763-3310 — 489-4441
ODOS LIGOS — CHIRURGIJA
Ofisai
2403 W. NORTH AVE.
6324 N. MILWAUKEE AVE.
Valandos pagal susitarimą

Visi telefonai 652-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10-12 ir 4-7. Trečiad ir šeštad. tik susitarus.

DR. TERESE KAZLAUSKAS
VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTĖ
9755 W. 143 Street
Orland Park, Ill. 60462
Valandos pagal susitarimą
Tel. 349-0887

Tel. ofiso ir buto OLympic 2-4158
DR. P. KIŠIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1443 So. 50th Avenue, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak. išskyrus trečiadienius.
Šeštadieniais 12 iki 4 val popiet

Tel. REliance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUK
(Lietuvis gydytojas)
3925 West 59th Street
Val.: pirmad., antrad., ketvirtad. ir penktad. nuo 12-4 val. p. p. 6-8 val. vak. šeštad. 12-2 val. p. p., trečiad. uždaryta.

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGĖ
KŪDIKIŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTĖ
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
Valandos: Kasdien nuo 10 val. ryto iki 1 val. popiet.
Ofiso telef. RE 7-1168
Rezid. telef. 239-2919

Ofiso HE 4-1818. Rez. PR 6-9801
DR. J. MEŠKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė vidaus ligos
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave., kampas)
Val.: pirmad., antrad., ketv. ir penkt. Nuo 3 iki 7 val. p. p.
Tik susitarus

Tel. — 282-4422
DR. ROMAS PETKUS
AKIŲ LIGOS — CHIRURGIJA
ofisai:
111 N. WABASH AVE.
4200 N. CENTRAL AVE.
Valandos pagal susitarimą

DR. FRANK PLEČKAS
OPTOMETRISTAS
(Kalba lietuviškai)
2628 W. 71st St. — Tel. 737-5149
Tikrina akis. Pritaiko akinius ir "contact lenses".
Val. pagal susitarimą. Uždaryta treč.

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, POSLĖS IR PROSTATOS CHIRURGIJA
2656 W. 63rd Street
Val. antrad. nuo 1-4 popiet ir ketv. nuo 5-7 vakare
Ofiso tel. 776-2880; rez. 448-5545

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso tel. RE 5-4410
Rezid. GR 6-0617
Valandos: pirm. ir ketv. nuo 1 val iki 3 val. p. p. ir nuo 7 iki 8 val. vak antr. ir penkt. nuo 1-3 val. p. p ir vakarais pagal susitarimą.

DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir moterų ligos
Ofisas ir rez. 2652 W. 59th St.
Tel. PRospect 8-1223
Ofiso val.: Pirm., antr. treč. ir penkt. nuo 2 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. v. šeštad. 2-4 val. popiet ir kitu laiku pagal susitarimą.

Ofiso tel. HE 4-2123. Namų GI 8-6195
DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val.: pirm., antrad., ketv. ir penktad 2-5 ir 6-7 — Iš anksto susitarus.

Tel. Ofiso PR 6-6446
DR. F. C. WINSKONAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet.
Treč. ir šeštad. pagal susitarimą

Ofiso tel. 767-2141; namų 636-4850
DR. PETRAS ZLIOBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Val.: pirm. antr. ketv. 2-5 ir 6-8, penktad. 2-5. Šešt. pagal susitarimą.

Lietuvių bičiulis Sauerweinas

A. TYRUOLIS

Daug svetimtaučių buvo pamėgę ir pamilę Lietuvą, bet Jurgis Sauerweinas (1831-1904) tą meilę gan akivaizdžiai parodė. Neseniai suėjo 70 metų nuo jo mirties.

Jurgis Sauerweinas, vėliau pasivadinęs Girėnu, gimė 1831 m. sausio 15 Hanoveryje. Abu jo tėvai buvę iš dvasininkų šeimos. Baigęs gimnaziją, Sauerweinas Hanoverio universitete studijavo teologiją, istoriją, filosofiją, kalbas ir kai kuriuos gamtos mokslus. Bet labiausiai domėjosi kalbomis, anksti pasirodė ir jo poetiniai gabumai. Keletą metų buvo namų mokytoju Anglijoj. Po to buvo rekomenduotas būti princesės, vėliau Rumunijos karalienės, Elzbietos mokytoju. Literatūroj ji irgi žinoma Carmen Sylvos vardu. Savo atsiminimuose ji rašo, kad jos jaunasis mokytojas esąs neeilinė asmenybė, galįs kalbėti mažiausia 30 kalbų ir labai greit išmokstąs naujų. Ji esanti dėkinga Sauerweinui už jos įvedimą į literatūros lobynus. Nusižiūrėjęs į savo karališkosios studentės slapyvardę, ir pats Sauerweinas pasivadino "Sylvaticus" (liet. Girėnas). Keletą metų Sauerweinas dirbo Goettingeno universiteto bibliotėkoj, bet šis darbas jo, atrodo, per daug neviliojo, jį traukė platusis pasaulis. Turėdamas jau 42 metus amžiaus, įsigijo filosofijos daktaro ir laisvųjų menų magistro laipsnius. Pastovios tarnybos neturėjo, bet ilgesnį laiką buvo Britų biblijos draugijos laisvas bendradarbis. Tuo metu, atsiradus pirmiesiems geležinkeliams, buvo proga pakeliauti po platesnį pasaulį. Buvo nukilęs net į Afriką, Turkiją, Persiją, Bet ypač dažnai ėmė lankytis Lietuvoj. Metams bėgant, buvo išmokęs per 60 kalbų ir tarmių. Karaliaučiaus universiteto profesorius A. Bezzenbergeris jį pavadino "didžiausiu kalbos genijum, koks kada žemėj buvo" (Die europaeischen Literaturen, t. 1, p. 367). Į tą kalbų grupę įeina: lotynų, graikų, prancūzų, ispanų, portugalų, anglų, airių, olandų, danų, norvegų, švedų, suomių, lapių, estų, latvių, lietuvių, rusų, gudų, lenkų, sorbų, čekų, slovakų, bulgarų, serbų, vengrų, rumunų italų, albanų, turkų, čuvašų, persų, armėnų, gruzinų, sanskrito, indų, etiopų, koptų, egiptiečių, arabų, sirų, hebrajų, kinų ir eilė kitų kalbų ir tarmių.

Kaip galima išmokti tiek kalbų? Viena proga į tai atsakė pats Sauerweinas, primindamas, kad tik iš pačių žmonių geriausiai išmoksi kalbą, o ne iš gramatikos, kuri tik padeda sutvarkyti, apdoroti kas išmokta. Gyvoji kalba, sako, jis, tai tartum atvira jūra, o gramatika tai lyg siaurutė vonia, meskis į tą jūrą, kad išmoktum kalbos, o ne į vonią.

Sauerweinui teko gyventi tuo metu, kai Prūsija buvo įlietą į kaizerinę Vokietiją. Nugalėjus 1870 metų kare Prancūziją, vokiečiuose kilo germaniškumo liaupsinimas ir tautinių mažumų, taigi ir prūsų lietuvių, slopinimas. Sauerweinas labiausiai

Jurgis Sauerweinas (1831-1904)

stojo už tautinių mažumų Vokietijoj apsisprendimo teisę ir ypač pasisakė prieš germanizacinę politiką, nukreiptą prieš lietuvius ir sorbus.

Savo rašte "Die littauische Frage" (Tilžė, 1888) (Lietuviškasis klausimas) Sauerweinas primena, kad tautų kultūrinė vertė priklauso ne nuo skaičiaus. Graikų tauta buvusi maža, bet kultūros srityje nuveikusi daugiau už kitas didžiąsias tautas. Sauerweinas kėlė aikštėn ir smerkė vienašališką vokiečių valdžios politiką. Pavyzdžiui, nors ir buvo leista spausdinti ir parduoti lietuviškas knygas, bet Prūsų Lietuvoj lietuviški vadovėliai buvo policijos gaudomi. Pasiteisinimas, kad carinėj Rusijoj su lietuvių kalba elgiamasi dar šiurkščiau, ypač uždraudus spaudą lotynų raidėmis (1864-1904), Sauerweinui atrodė mažų mažiausia juokingas. Atmestinas buvo ir įtarimas, kad lietuviai nori kalbėti lietuviškai tik dėl to, kad čia lenkai painiojasi su savo kėslais. Lietuvis tik savo gimtąja kalba galįs geriausiai išreikšti savo sielos būseną. Ar ne iš to gimusi "Aušra" ir taip koneveikiama "Birutė"? "Lietuviškajame klausime" Sauerweinas primena, kaip vokiečiai piktinasi daugelio savo tautiečių Amerikoj "suanglėjimu" dėl "tautinės savigarbos stokos". Argi tad reiktų džiaugtis, jei lietuviai Rytprūsiuose suvokietėja?

Tai buvo tas metas, kai Sauerweinas-Girėnas, taip gerbdamas ir mylėdamas lietuvius ir lietuvių kalbą, parašė eiles "lietuvninkai mes esam gimę", kurios vėliau tapo Mažosios Lietuvos himnu. Lietuvos nepriklausomybės metais tas himnas St. Šimkaus sukurta melodija atskambėdavo kasdien Karo muziejaus varpais.

Sauerweinas rašė poezijos vokiečių ir lietuvių kalba. Ji liko daugiausia periodikos puslapiuose. Kai 1896 balandžio 8 buvo šventinamas atminimo akmuo Donelaičiui Lazdynėliuose, Sauerweinas ta proga išvertė prof. F. Tetznerio eiles į lietuvių kalbą. Kai kurios Girėno eilės savo patriotine nuotaika pasistiepia iki Maironio patriotinės poezijos, kaip šit:

Prisikelk tačiau,
Rytas užtek jau,
Prisikelk gyva
Tėviške mūs Lietuva!
Vis gyviaus,
Vis gražiaus!

Stov saulutė ant dangaus!
Tėviške mūs tu senoji,
O tik visados jaunoji,
Prisikelkie, džiaugkies vis!
Prisikelti reik,
Bus Velykos veik,
Bus pavasaris!

Greitai prisikelk,
O linksmai atželk,
Jau ne kaip pirma,
Tėviške tu mylima,
Bet linksmiaus,
Bet žaliaus!
(Lietuvininkų pavasario giesmelė)

Sauerweinui buvo pasisekę lietuvių kalba ir poezija sudominti net tokias ano meto įžymybes kaip kaizerį Wilhelmą, kaizerienę Augustę, anglų karalienę Viktoriją. Tai būta tikro lietuvių kalbos ir liaudies kūrybos ambasadoriaus platesniame pasaulyje. Tačiau už savo veiklą lietuvybės reikalu ne sykį nukentėjęs ne tik nuo savo tautiečių, bet ir nuo kai kurių lietuvių (plg. "Girėno apsirokawims su sawo bey Lietuwos lietuwiszku neprieteliumi, Lietuwninku iszgamiu"). Nors daug kas iš vokiečių anuo metu buvo įsitikinę, kad lietuvių kalba esanti pasmerkta žūti, bet Girėnas galvojo kitaip — ir teisingai. Jo pranašystė ėmė pildytis, kai 1904 lietuviams buvo grąžinta spauda ir kai jau buvo prasidėjęs moderniosios kalbos kūrimasis. Deja, kaip tik tuo metu, anų metų gruodžio 16, Girėnas užbaigė savo žemiškąją kelionę, Oslo mieste, pakirstas gripo. Buvo palaidotas Gronau, šalia savo tėvų.

Sauerweinas - Girėnas buvęs neaukšto, kresno ūgio, tvirtos povyzos, daugiau blondinas kaip brunetas, mėlynų akių. Auginęs ilgą barzdą, kuri žiemą po liemene jį gerai šildydavusi, tik vėliau nešiojęs pakirptą, kaip matom nuotraukoj. Buvo linkęs į vegetarizmą, pasižino su Vydūnu. Buvęs linksmo, smagaus būdo, mėgęs humorą, sportą, gimnastiką, propagavęs jodinėjimo ir plaukymo meną.

Sauerweino vardu buvo pavadinta gatvė Gronau ir Klaipėdoj.

Nors Sauerweino - Girėno poezija tėra gana paprasta ir kukli, bet dėmesio verta bent dėl tų nuoširdžių patriotinių jausmų, kuriuos Lietuvai skyrė jos bičiulis — svetimtautis anais spaudos draudimo ir tautinio atgimimo priešaušrio laikais.

Jurgis Sauerweinas

LIETUVNINKAI MES ESAM GIMĘ

Lietuvninkai mes esam gimę,
Lietuvninkai mes turim būt.
Tą garbę gavome užgimę,
Tą ir neturim leist pražūt.

Kad ir kelintas apsiėmė
Nieku paversti mus visus,
Lietuvninkų vaisinga žemė
Tik vis gimdys lietuvninkus.

Kad debesiai ir susitraukia
Ir vėtros grumzdž mus išardyt,
Kad ir kelintas pykdams šaukia
Ir kalbą mūs nor išvaryt:

Kaip ąžuols drūts prie Nemunėlio,
Lietuvninks nieko tikt n'atbos,
Kaip eglė ten prie Šešupėlio,
Ir vėtroj ir žiemoj žaliuos.

Drūtai laikyk drūtai stovėkie,
Lietuviškoji giminė!
Drąsiai lietuviškai kalbėkie,
Tegul supyksta nežinė!

Tegul supyksta, kas nežino,
Kalba senoji kaip miela,
Kuria mus "Tėve mūs" mokino
Tėtužis miels ir motina.

Vis ciesorių viernai mylėsim,
Mylėsim ciesorystę vis,
Tikt, kas širdyj yr, iškalbėsim
Lietuviškomis lūpomis.

Lietuvninkai mes esam gimę,
Lietuvninkai mes norim būt;
Tą garbę gavome užgimę,
Tą ir nenorim leist pražūt.

TRETI METAI.

AUSZRA.

Laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

Nr. 12. Tilžėje. Grudis. 1885 m.

„AUSZRA" iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje knigutės 32—48 pusiu. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mk. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Auszros" redytuvėje priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Auszros" skaitytojams pusę tiek. Vokietijoje galima „Auszrą" prie kožnos cėcoriszkai karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Isz priežasties atradimo Lietuvoje „raszyto akmens".

(Mylimam „Vėversiui" ant 17/29 d. jaunio.)

Žodį „raszyti", „rasztas" mes szendien vartojame dėl iszreiszkimo žodžiu kalbos musu, ar tai butu ant ant popėros, medžio, akmens, ar tai vėl mes tūs žodžius plunksna, pieszalėliu, tepalėliu, atramentu (jūdyla) ar borva, kaltu ar peiliu įrėžysime ir pažymėsime. Toksai tacziaus neatskyrimas viena nū kitos medegos dėl raszto. ir įrankiu, kureis mes raszome, yra ne maž klaidus, ir mums, jei norime tikrą kelią dasekti atsiradimo žodžio „raszyti", reikia vėl grįžti į gilią senovę.

Senose dainose musu tankei girdime, mergelė į berneli, sunus į motyną „gromatėlę pieszia". Žodis

Dr. Jono Basanavičiaus 1883 m. pradėtas Tilžėje leisti pirmasis lietuviškas tautinės dvasios laikraštis "Aušra". Čia vieno jo numerio titulinis puslapis. Jurgis Sauerweinas taipgi buvo uolus "Aušros" bendradarbis.

LIETUVAI KELIANTIS

(Atkelta iš 2 pusl.)

bineto pirmininkas prof. A. Voldemaras ir Finansų min. M. Yčas išvyko užsienin. A. Smetona ir M. Yčas išvažiavo tariamai ieškoti ginklams pirkti lėšų, o Min. pirmininkas A. Voldemaras faktinai nesamai valstybei neutraliteto pripažinimo.

Tačiau visuomenė jų išvažiavimą laikė pabėgimu. Po Ateitininkų konferencijos suruoštame "Rūtos" salėje Naujųjų Metų sutikime, kuriame be ateitininkų dalyvavo gausus būrys buvusiųjų Vilniuje karininkų, Jurgis Talmantas, perfrazuodamas Liudą Girą, deklamavo:

Ar girdėjai,
Kaip vėjeliui iš rytų papūtus pusės,
Išsisklaidė mūs veikėjai,
Kaip nuo šalčio bailios musės,
Ar girdėjai?"...

Skardžiai plojo visa salė, o publika buvo daugiausia jaunimas ir didokas būrys į Vilnių suvažiavusių savanorių karininkų.

Kun. M. Krupavičius, kaip propagandininkas, apvažiavęs šiaurės-vakarų Lietuvos dalį ir iš Švėkšnos vokiečių žandarų etapu grąžintas Vilniun, pasakojo, jog kur tik jis važiavo, Lietuvos vyrai buvo pasiryžę stoti kovon už Tėvynės laisvę, tik laukė kada Vyriausybė juos pašauks. Ateitininkiškas jaunimas piktinosi "senių" neryžtingumu ir pasimetimu. Mes kas vakarą rinkdavomės "Tėvynės Sargo" redakcijos patalpose, norėdami sužinoti, kas naujo politinėse sferose, ir pareikšti savo nusistatymą. Vienu iš energiškesnių jaunimo vadų, su kuriuo ir "senimas" skaitėsi, buvo Petras Karvelis. Subrendusio ateitininkiškojo jaunimo-studentų ir abiturientų buvo gana gausus būrys. Buvo reikalaujama, kad vyresnieji energingiau pajudėtų, ypač kariuomenės organizavimo kryptimi.

Bet kai vieną vakarą V. Bičiūna atėjęs papasakojo, jog nuvertęs St. Šilingo diktatūrą, visi sutartinai jam pritarėme. Juk koks iš Šilingo galėjo būti diktatorius, kai būdamas Apsaugos komisijos pirmininku nepasižymėjo ryžtingumu bei veiklumu.

Niekas nepritarė ir Liudo Giros desperatiškam žygiui, kuris į diktatorius pasiūlė mažlietuvį Aukštuolaitį (kaip vėliau paaiškėjo — avantiūristą), kurį mūsų karininkai iškart nušvilpė. Gal būt, Liudas Gira tikėjosi, kad, Aukštuolaičiui padedant, pasiseks vokiečius dar užlaikyti Vilniuje.

Ir štai tokiu metu pasklido gandas, kad iš Rusijos yra grįžęs adv. Mykolas Sleževičius. Vyresnieji pažinojo jį kaip sumanų ir energingą vyrą, tinkamą vadovauti vyriausybei. Net buvo kalbama, kad jis tiktų būti diktatorium. Ypač karštai jį rėmė kun. J. Staugaitis.

Jauniesiems krikš. dem. jis irgi buvo žinomas ir priimtinas. Senaisiais politikos vadais dėl jų neveiklumo ir tokiu Lietuvai tragišku momentu pasimetimo visuomenė buvo nusivylusi. Adv. M. Sleževičius Rusijos Lietuvių seime Petrograde neabejodamas pasisakė, kad reikia reikalauti Lietuvai nepriklausomybės — reiškia smogti peiliu į revoliucijos nugarą. O tuo metu dar dauguma ne tik socialistų, bet ir kairesnių liberalų (P. Leonas) buvo apsvaigę nuo revoliucijos laimėjimų. M. Sleževičius neabejodamas išstojo iš soc. liaudininkų partijos ir sukūrė soc. liaudininkų demokratų partiją, kuri aiškiai deklaravo kovosianti dėl Lietuvos nepriklausomybės. Kaip tos partijos lyderis jis energingai talkino, kuriant Vyriausiąją Rusijos lietuvių tarybą. Kaip tos Tarybos narys 1918 m. vasario mėn. pabaigoje V. Kapsuko-Mickevičiaus įsakymu buvo areštuotas ir drauge su ateitininkais, drįsusiais Tarybą ginti, sėdėjo Voronežo kalėjime.

Dar vienas mažmožis Voronežo ateitininkų, kurių daugelis buvo suvažiavę į Vilnių, palenkė M. Sleževičiui simpatijas. O buvo šitaip. Anom pavojingom dienom kuomet visi kaliniai iš kalėjimo jau buvo paleisti, Rusijos Ateitininkų tarybos pirmininkas A. Matulaitis, "Ateities Spindulių" redaktorius St. Dabušis ir aš kažkuriuo reikalu aplankėme Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Centro komiteto įgaliotinį kun. J. Jasinskį. Mums ten esant, atėjo ir M. Sleževičius. Kadangi dar neseniai jiedu buvo paleisti iš kalėjimo, tad natūralu, jog buvo prisiminta ir anas areštas. St. Dabušis priminė aušrininkų rolę, juos areštuojant. M. Sleževičius neslėpė savo nusivylimo mokeleiviais-pirmeiviais. St. Dabušis ta proga paprašė aukos "Ateities Spinduliams". M. Sleževičius nedelsdamas paaukojo 25 rublius. (Auka buvo paskelbta "Ateities Spindulių" kovo-balandžio ar gegužės mėn. aplanko priešpaskutiniame puslapyje). Valstybės Tarybos vicepirmininko kun. J. Staugaičio nuomonę, jog adv. M. Sleževičius yra tinkamiausias asmuo sudaryti naująją laikinąją vyriausybę, parėmė ne tik krikš. dem. Centro komitetas, bet ir jaunimas — ateitininkai, kurie troško ryžtingos, veiklios vyriausybės. Visiems buvo aišku, kad reikalingas toks žmogus, kuris galėtų patraukti ir pirmeivius, ypač social-demokratus.

Tuo metu komunistai dar nebuvo parodę savo tikrojo veido. Nors Voroneže buvo areštavę Vyriausiosios Rusijos lietuvių tarybos narius ir juos gynusius moksleivius ateitininkus, bet maždaug po mėnesio juos vėl paleido. Rusijoje soc. demokratai bendradarbiavo su komunistais. 1918 m. vasario mėn. pabaigoje lietuvių komunistų vadui V. Kapsukui-Mickevičiui likviduojant Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Centro komitetą ir jo įstaigas, jam talkininkavo ir soc. dem. Vladas Požėla, ir inž. V. Bielskis, ir C. Petraškevičius. Jaunimas — aušrininkai tampriai bendradarbiavo su komunistais-visuomenininkais.

Viešuose susirinkimuose ateitininkai ir krikščionys demokratai buvo pravardžiuojami iš rusų skolintais epitetais: klerikalais, atžagareiviais, juodašimčiais, monarchistais ir panašiai. Nežiūrint to, politinėj propagandinėj kovoj ateitininkai aušrininkus-socialistus sėkmingai nugalėdavo. Nors revoliucijos metu buvo madinga būti socialistu. Taip buvo Voroneže, Charkove, Maskvoje, Minske, Ekaterinodare ir kitur.

M. Sleževičius ir soc. demokratai žymesnio skaičiaus organizuoto jaunimo neturėjo. Pirmeiviškas jaunimas (aušrininkų dauguma, o visuomenininkai-komunistai visi) buvo Lietuvos priešų talkininkai. Tiesa, Lietuvos soc. demokratai: St. Kairys, J. Paknys, F. Bugailiškis, M. Biržiška, A. Janulaitis buvo kitokios nuotaikos. Jie vis dėlto buvo lietuviai patriotai. Ir kai M. Sleževičius sutiko sudaryti Ministerių kabinetą, jie ne tik pasižadėjo jį remti, bet net delegavo savo narius (J. Paknį ir M. Biržišką) į M. Sleževičiaus formuojamą Ministerių kabinetą. Iš Krikščionių dem. į kabinetą buvo pakviestas A. Stulginskis, kaip ministeris be portfelio. Bet dėl to niekas nesisielojo. Kai buvo gen. K. Kondratavičius atleistas iš kariuomenės vado pareigų, visuomenė tuo žygiu buvo labai patenkinta. O kai buvo išleistas atsišaukimas "Į Lietuvos Visuomenę", visi pajuto, kad einama Lietuvos keliu...

Marijampolės ateitininkų kuopos valdyba 1919-1920 metais. Sėdi iš kairės į dešinę: Juozas Mičiulis, B Žukauskas, — pirm., šių atsiminimų autorius, Leokadija Strempickaitė (Daniliauskienė, mirė Sibire); stovi iš kairės į dešinę: Justas Mašiotas ir Kazys Šapalas.

Konferencija

Tokioje audringoje atmosferoje galop sulaukėme gruodžio mėn. 28 d. Tą dieną prasidėjo Ateitininkų konferencija. Į konferenciją atvyko

(Nukelta į 4 pusl.)

LIETUVAI KELIANTIS

(Atkelta iš 3 pusl.)

daugiau kaip 60 delegatų, žymus skaičius studentų, abiturientų ir sendraugių-filisterių. Turėjau garbės konferencijai pirmininkauti. Prezidiume buvo Eleonora Ratkevičiūtė — Vilniaus kuopos atstovė ir Kazys Augys — Panevėžio kuopos atstovas.

Konferencija svarstė Ateitininkų organizacinius klausimus, organo "Ateities" reikalus, Ateitininkų susišelpimo fondo reikalus, sendraugių organizacijos būtinumą, P. Karvelio iškeltą klausimą "Ateitininkų taktika revoliucijos metu" ir kitus klausimus. Aplamai džiaugėmės, kad Lietuvos valstybės vadovybė galop pradėjo energingai organizuoti valstybės aparatą ir kariuomenę. Baigus konferenciją, "Rūtos" salėje, kaip minėjau, buvo suruoštas Naujųjų Metų sutikimas. Drauge ir iškilmingai sutikti Naujuosius Metus jau buvo tradicija. Po Rusijos ateitininkų pasitarimo, įvykusio 1917 m. gruodžio mėn. 30-31 d., 1918 metus sutikome Voronežo I-sios gimnazijos salėje. Ten sutikimo metu žodį tarė dr. Elizijus Draugelis. Žodis buvo šiurpus ir įspūdingas. Jis prakeikė senuosius metus už visas nelaimes, kurias tais metais žmonija patyrė, už pralietą nekaltą kraują karo ir revoliucijos metu, už sužlugdymą gražiausių svajonių, už patirtas kančias ir t. t. ir t. t.

Bet čia pat juos ir laimino, tardamas, jog tegul bus palaiminti senieji metai už įgytą patyrimą, įgytas mokslo žinias, už viltį grįžti tėvynėn, už ryžtą kovoti dėl tėvynės laisvės, už viltį sulaukti laisvos tėvynės prisikėlimo. Išvardijo daug ir kitų malonių, už kurias laimino senuosius metus. Tai buvo tikrai įspūdinga kalba. Dabar, atsipalaidavę nuo kasdienos rūpesčių 1919 metų laukėme Vilniuje, susirinkę čia pasitarti, o Naujus Metus sutinkant ir pasilinksminti. Bet apie 12 val. lauke pasigirdo sprogimai ir šūviai. Mudu su P. Karveliu, nusileidę iš antro aukšto ir išėję gatvėn, pamatėme vežikų vežamus civilius asmenis ir šaudančius į viršų. Daugumą jų buvo su konfederatkomis (lenkų tautinėmis, viršuje keturkampėmis kepurėmis). Mums buvo aišku, kad lenkai vykdo perversmą. P. Karvelis pasiūlė, grįžus salėn, sakyti, kad lauke saliutuojama Naujiesiems Metams. Taip ir padarėme. Tai pranešus ir užgrojus valsą, karininkas Sprangauskas pirmas su savo dama pasileido šokti per salėn pabirusius sprogusių langų stiklus. Gi P. Karvelis, užšokęs ant suolo, drožė karštą patriotinę kalbą, kviesdamas stoti į organizuojamos kariuomenės gretas. Po jo kalbėjo V. Bičiūnas ir dar kai kas. Netoli manęs stovėjęs skulptorius A. Aleksandravičius ėmė šaipytis, kad tai yra tik žodžiai. To uždegtas ir aš pasakiau kalbą, kad tai ne vien žodžiai, bet seks ir žygiai. Baigus kalbėti, A. Aleksandravičius priėjęs man pasakė, jog manęs, kad, baigęs kalbėti, jam drošiu ausin, nes jis gi sakęs, kad tai tik žodžiai...

Baigę pasilinksmnimą, išsiskirstėme po namus. Einančių namon niekas netrukdė. Sekančią dieną sužinojome, kad vyriausybė ir Valstybės Taryba paskutiniu traukiniu išvykusi Kaunan. Buvo kalbama, kad iš Lentvario traukiniai Kauno kryptimi dar eina. Reikėjo pasirūpinti kokiu nors būdu atsirasti Lentvaryje. Iš Vilniaus į Lentvarį yra apie 18 km. Čia mums padėjo visuomet paslaugus kun. P. Dogelis. Jis parūpino iš Komiteto šešerias roges. Rogėsna tilpo mergaitės ir mūsų lagaminai. Paslaugioji ponia Smetonienė mus aprūpino dar ir rusiškais artilerijos gurguolės revolveriais. Tai buvo gana didelio kalibro ginklais su švino šoviniais. Šaunant išduodavo didelį garsą. Bene sausio mėn. 3 d. ryte Didžiosios Paguliankos gatvę patraukėme Lentvario link. Vyrai, išsirikiavę po keturis, eidami užtraukėme: "Mes Lietuvos jaunuomenė tra-ta-ta tra-ta-ta, susirinkę kariuomenėn tra-ta-ta ta-ta..." Vilniuje girdėjome gandą, kad Panerio kalnuose siaučia plėšikų gaujos. Tad, eidami pro įtartinas vietas, paleidome po keletą šūvių, norėdami išbandyti, ar turimi revolveriai gerai muša, na, ir pagąsdinti plėšikus. Vis tai, atrodo, padėjo. Mūsų niekas neužpuolė, ir vakare laimingai pasiekėme Lentvarį.

Kiek vėliau paskui mus, vežiką nusisamdę, važiavo kun. J. Janulionis, stud. Jonas Masiliūnas ir muz. A. Vaičiūnas. Juos plėšikai sulaikė, atėmė pinigus ir, gerokai apkūlę, paleido. Visi jie Lentvarį pasiekė su perskeltomis lūpomis, sukruvintomis nosimis ir patinusiais veidais. Anksti rytą traukinys pajudėjo Kauno link. Traukiniui beeinant, kai kurie panevėžiečiai, jų tarpe Kazys Kubilius, Antanas Urbelis apsirūpino šautuvais, kuriuos pro duris nuleido, artinantis į už Žaslių buvusią pustotę. Mes manėme, kad Kauno stotyje vokiečiai išlipančius kratys, bet niekas nieko nedarė. Tuo būdu būsimieji savanoriai jau rūpinosi apsiginkluoti...

Taip praleidę Kalėdų atostogas, grįžome į savo gimnazijas tęsti mokslo. Bet mokėmės neilgai. Vyresniųjų klasių moksleiviai pradėjo ruoštis kariuomenėn savanoriais. Išvyko beveik visi 7 ir 8 klasių moksleiviai. Liko tik vienas džiovininkas ir vienas aušrininkas. Tos klasės buvo uždarytos. Išvyko keletas suaugesnių ir žemesnių klasių moksleivių. Niekas nedarė jokių iškilmingų išlydėjimų. Visi tai laikė tik savo pareigos Tėvynei atlikmu. Iš šeštos klasės išvyko Vytautas Statkus, kuris, berods, buvo aušrininkas, žymiai vėliau tapęs voldemarininku.

Išvykome dviem grupėm: pirmoji grupė išvyko 1919 m. sausio mėn. 15 d., o antroji sausio mėn. 17 d. Pirmoji grupė visi moksleiviai, o sausio mėn. 17 d. jau daugumas kaimo jaunimo. Sausio mėn. 15 d. buvo trečiadienis, turgaus diena. Žmonių mieste buvo kaip visuomet turgaus dienomis, bet į išvažiuojančius per daug dėmesio nekreipė. Tik nuo Babarsko salės balkono draskėsi realinės gim. mokinys, aušrininkų lyderis, Vladas Serbenta. Bet niekas jo neklausė ir niekas nesudraudė, nors jo kalba buvo grasinimas savanoriams.

Miesto ir apsk. komendanto parūpintomis pastotėmis nuvykome į Vilkaviškio geležinkelio stotį, o iš ten traukiniu į Kauną. Kaune prisistatėme komendantūroje, iš kur buvome nukreipti į 2-jį pėstininkų pulką.

Tuo metu jau buvo suorganizuotas Spaudos ir propagandos biuras. Biuro vadovybėje buvo Leonas Bistras, Petras Karvelis, Antanas Endziulaitis, Antanas Matulaitis, Juozas Pajaujis ir kiti. Biuro uždavinys buvo propaganda telkti kariuomenei savanorius, kviesti liaudį remti Vyriausybę moraliai ir materialiai, prašyti talkos nugalėti vidaus priešus. Be to, vesti propagandą raudonosios armijos karių tarpe. Tuo tikslu buvo leidžiamas rusų kalba laikraštis "Naša krasnoarmeiskaja Pravda"("Mūsų raudonarmiečių Tiesa"). Tai buvo gana taiklus laikraštis demoralizuoti bolševikų karius. Leidinys pasiekdavo tuos, kam jis buvo skirtas.

Antrasis pulkas iš atvykusių moksleivių savanorių išskyrė savo propagandininkus, kurie veikė Suvalkijoje. Jie telkė savanorius ir atlikdavo kitus jiems skirtus uždavinius. Kai kuriuos pasiuntė minėto Spaudos ir propagandos biuro žinion. Spaud. ir prop. biuro žinioje jų buvo kelios dešimtys. Kariuomenės štabas juos pripažino kariais. Algas mokėjo Krašto apsaugos ministerija. Anomis sąlygomis kiekvienas dėvėjo savais drabužiais. Valdiškas gavome kepures ir tautinių spalvų trikampius, kuriuos patys prisisiuvom prie kairės rankovės. Ginkluoti buvome šautuvais, tik šovinių turėjome labai nedaug. Pistoletus patys įsigijome iš vokiečių kareivių.

Kariuomenės štabas išdavė pažymėjimus, kad esame jo valdininkai ir įpareigojo miestų ir valsčių valdybas teikti visokeriopą pagalbą. Tai buvo svarbu, kad valsčių valdybos ar seniūnai parūpintų susisiekimui pastotes.

Vykdydami savo uždavinius, propagandininkai pasklido po miestelius ir kaimus. Seniūnai nurodytą dieną ir valandą sukviesdavo sueigas, kurias žmonės noriai lankė. Opozicijos teko labai mažai sutikti. Rezultatai irgi buvo įvairūs. Iš vieno kaimo netoli Merkinės po susirinkimo išvyko 29 savanoriai, iš kitur mažiau. Anot Liet. Encik. (L. E. 15 t. 94 psl.) 1919 m. kovo mėn. 15 d. savanorių buvo apie 6.000. Tik tada vyriausybė jau galėjo pašaukti naujokus, gim. 1897-98 metais.

Kitas svarbus propagandininkų atliktas darbas buvo kėlimas piliečių politinio sąmoningumo.

Dalis propagandininkų vėliau stojo į suorganizuotą pirmąją Karo mokyklos laidą, kita dalis į antrąją laidą. Baigę Karo mokyklą, kaip karininkai, dalyvavo kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės. Karo istoriko pulk. K. Ališausko trumpu apskaičiavimu iš Marijampolės išvykusių savanorių kovose žuvo apie 9 savanoriai ir apie 7 buvo apdovanoti Vyčio Kryžiais. Vienas jų, Pijus Žadeika, buvo apdovanotas dviem Vyčio kryžiais ir žuvo kovose.

Baigiant noriu pridurti prie K. Škirpos pasakojimo (žiūr. M. Sleževičius, psl. 233), kad "kai kurių krikščionių demokratų srovės veikėjų sukurstytas, jis (antrojo pulko vadas kap. V. Grigaliūnas-Glovackis. B. Ž.) buvo suplanavęs įvykdyti ginkluotą pučą"... P. K. Škirpa meta kaltinimą krikščionių demokratų srovei, neišvardindamas asmenų. Laikau tai K. Škirpos išgalvotu dalyku. Kar. V. Grigaliūnas -Glovackis, nežiūrint kai kurių jo nuopelnų, krikščionių dem. sferose nebuvo populiarus. Niekas iš atsakingų krikščionių dem. negalėjo jo kurstyti daryti pučą. Juk tai būtų buvus savižudybė, kai tuo tarpu jie M. Sleževičiaus vyriausybę nuoširdžiai rėmė, nors jo kabinete tebuvo tik vienas atstovas ministeris be portfelio — A. Stulginkis.

Toliau K. Škirpa rašo: "Netrukus aš iš krikdemų spaudos susilaukiau piktų užsipuolimų, ypač kai savo kalboje, pasakytoje komendantūros batalionui, išrikiuotam krašto konferencijai pagerbti, užakcentavau, jog M. Sleževičius gali mumis pilnai pasitikėti".

Kai K. Škirpa kalbėjo kariams išrikiuotiems ties miesto teatru, kur vyko konferencija, buvau ten pat ir girdėjau jo kalbą. Toje kalboje jis bent du kartu pakartojo, kad ginsime **"tik šitą vyriausybę"**... O kaip būtų, jeigu būtų kita teisėta vyriausybė? Dėl pasakymo **"tik šitą vyriausybę"** K. Škirpa ir susilaukė priekaištų, nes toje kalboje buvo įžiūrėta partinės politikos nešimas į kariuomenę. K. Škirpa M. Sleževičiaus monografijoje iškreipė jo pasakytos kalbos prasmę. Manau, kad tą būtų galima patikrinti ano meto kr. dem. laikraštyje "Tiesos Kardas". Krikš. dem. toleranciją galima matyti, peržiūrėjus buvusių Seimų sąstatą, kur jie, turėdami Seime daugumą, kvietė liaudininkus į koaliciją, dažniausiai pavesdami jų žmonėms net Ministerio pirmininko postą. Ir tik vieną kartą liaudininkams laimėjus rinkimus, koalicijon jie pasikvietė mažumų atstovus lenkus ir vokiečius, visai ignoruodami krikščioniškąsias grupes, su kuriomis anksčiau sėkmingai bendradarbiavo. Tos politikos pasekmė — nelaimingas 1926 metų gruodžio mėn. 17 d. perversmas.

KONCERTUOS EUROPOJE

New Yorko filharmonijos orkestras ateinančią vasarą koncertuos Britanijoje, Belgijoje, Šveicarijoje, Vokietijoje ir Prancūzijoje. Kelionę finansuoja IBM World Trade bendrovė.

MIRĖ RAŠYTOJA M. WARD

Plačiai žinoma knygų leidėja, biografijų autorė, aktyvi katalikų veikėja Maisie Ward mirė New Yorko ligoninėje, sulaukusi 86 m. amžiaus. Su savo vyru Frank Sheed ji yra 1926 m. Londone įsteigusi garsią leidyklą Sheed and Ward, kuri ėmė veikliai reikštis ir JAV-se.

Jurgis Blekaitis skaito, deklamuoja ir pasakoja Rochesteryje.

Laiškas iš Rochesterio

Susitikimas su Jurgiu Blekaičiu

Mielas Kazy,

Blekaitinis laiškas turėjo Patį pasiekti kada nors pavasariop. Šis buvo užplanuotas visai kita tema. Šituo norėjau per septyniasdešimt trečiųjų metų literatūros laureatą stabtereti prie vadinamos Rašytojų draugijos literatūrinės premijos, kuri iš tikrųjų yra buvusios Nepriklausomos Lietuvos Valstybinės literatūros premijos tęsinys, išlaikytas ne žodžiu, kalbomis ir pasišnekėjimais, bet darbu, kartais net ir labai nelengvu, kai reikėdavo tą simbolinį pluoštą dolerių surankioti iš dar savos knygos neprimiršusių po penkinę ar dešimtinę. Dabar reikalas kiek kitoks. Iš tikrųjų dabar tą literatūros premijos tęsinį jau reikėtų pavadinti Lietuvių fondo literatūros premijos vardu, nes jis pastoviai jai skiria tūkstantinę, o Rašytojų draugija besirūpina tik ją atžymėti geriausios knygos parinkimu. Man ne sykį buvo nesmagu užtikti konkursų ir konkursėlių laimėtojus, sudėtus į pirmuosius laikraščio puslapius, o Lietuvių Rašytojų Draugijos premijos laureatą nustumtą kur nors prieš konkursus ir konkursėlius. Jie geri ir reikalingi. Jais galima patraukti kūrėjus į kurią labiau primirštą sritį, dar labiau — jais galima užkrėsti jaunuosius talentus kūrybiniu šišu. Labai sveikinčiau, jeigu kas mestų patrauklią (10-20.000 dol.) sumelę paskatinti jaunuosius (nesenesnius kaip 35 metų) parašyti romaną ar net pasakojimų rinkinį. Sveikinčiau tokį laimėtoją, bet niekada nekelčiau jo aukščiau už gavusį Lietuvių fondo tūkstantinę. Konkurse veikalas atrenkamas tik iš keletos rankraščių, o čia parenkamas iš viso tų metų derliaus. Tai yra lyg ir nuskynimas pačios brandžiausios varpos iš viso kviečių lauko, bet darosi kiek liūdna, kai mūsų spaudos tas skynimas lieka beveik ir nepastebėtas, tuo pačiu įsibėgėjimu jis lieka nepastebėtas ir tą pačią spaudą skaitančiųjų. Labai suprantu, kad kiekvieno laikraščio ar grupės konkursas yra arčiau savęs paties, bet vis tiek premija, apimanti visą mūsų literatūros metinį derlių, turėtų būti verta kiek didesnio dėmesio. Ji mums yra tas pats, kas pasauliui Nobelio ar amerikiečiams Pulitzerio premijos. Visokių konkursų ir pasaulyje ir čia Amerikoj yra daugybė, bet jie niekada nenustelbė tų, kurie sveria visą metų derlių.

Su tokia mintim ir užguliau Juozą Kralikauską, 1973 metų literatūros premijos laureatą, kad ir jis įsijungtų į per Rochesterį perėjusių mūsų rašytojų eilę ir kartu sudarytų progą plačiau praverti burną apie premijas ir apie **Premiją**. Bet šį kartą nepavyko — Juozas Kralikauskas, nors ir artimas kaimynas (kiek čia to kelio iš Toronto į Rochesterį), nepanūdo pasukti į mūsų pusę. Ne dėl kokio kaprizo, bet dėl rimtų priežasčių, kurių kiekvienam pasitaiko pakeliui iš vienos dienos į kitą. Pasitaiko ir prikala skvernus prie sėdynės. Taip vienas planelis ir subiro.

Tiek to, Kazy. Užteks krimsti nagą dėl nerealizuotos nors gal ir geros intencijos. Blekaitį buvom užplanavę kviesti pavasariop, kada nors į pirmus pumpurus. Dabar reikėjo skubėti, nes čia esame įpratę žmogų užšnekinti bent keletą mėnesių iš anksto, kad turėtų kada pagalvoti, turimą medžiagą pasverti ir išmąstyti. Buvo manyta prašyti, kad Blekaitis tam vakarui pasidalytų į dvi dalis. Pirmojoje paminėtų Fausto Kiršos dešimtmetį, antrojoj — atsigręžtų į save. Bet laiko bebuvo likę, berods, tik poros nepilnų mėnesių. Nedrąsu buvo gulti su specialiu uždaviniu. Paprastai tokius reikalus sumezgioti mėgstu laiškais, bet laikas spaudė jau pulte užpulti. Šiaip taip susimedžiojęs telefono numerį, skambinu, bet lyg tyčia Blekaičjo nėra namie. Atsiliepia tik Blekaitukas, vyras daug greitesnio sumetimo už marį — papraršo mano telefono numerio ir pažada, kad tėvas grįžęs paskambins. Padėjau ragelį su abejone, kada tas paskambinimas atsitiks. Buvo panašu į "Don't call us, we call you". Viską sunkino, kad su Blekaičiu dar nebuvo tekę arčiau susipažinti. Vieną kartą Chicagoje tautinių šokių šventės metu jis pats priėjo, pasisveikino, persimetėm vienu kitu žodžiu, mėgindami vienas kitą pagirti, — tai ir viskas. Net nenujaučiau, kaip jis mane pažino toje tūkstantinėje minioje. Aš ji tepažinau iš eilėraščių ir straipsnių. Eilėraščių ir straipsnių rašo daug kas, bet nepatraukia į pažintį, o tas

(Nukelta į 5 pusl.)

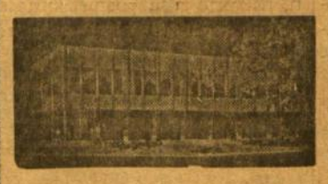

PRANEŠIMAS

TAUPYKITE DABAR

UŽ CERTIFIKATUS MOKAME:
7¾% — 6 metų su $1,000, minimum.
7½% — 4 metų su $1,000, minimum.
6¾% — 30 mėn. su $1,000, minimum.
6½% — 1 metų su $1,000, minimum.
SAVINGS INSURED UP TO $40.000 BY F.S.L.I.C.

VĖLIAVOS DUODAMOS NEMOKAMAI, PRADĖJUS NAUJĄ taupymo sąskaitą. Gausite vieną amerikietišką ir antrą pagal pasirinkimą su stovu. Kitos dovanos duodamos, sąskaiton įdėjus atitinkamą sumą.

PAS MUS NE VISI TARNAUTOJAI YRA LIETUVIAI, BET KIEKVIENAME SKYRIUJE GALIMA SUSIKALBĖTI LIETUVIŠKAI.

Saint Anthony Savings

1447 S. 49th COURT, CICERO, ILL. 60650 PHONE 656-6330

Joseph F. Gribauskas, Vedėjas

OFFICE HOURS
Daily 9:00 to 5:00; Monday 9:00 to 8:00
Saturday 9:00 to 1:00; Wed. and Sunday Closed

(Atkelta iš 4 pusl.)

patraukė. Patraukė ne vien rašymu, bet ir įnašu.

Jis ir atsiliepti ilgai nelaukė. Pasiskardeno dar tą patį vakarą. Išdėsčiau mūsiškių norą, kad penktadienį pašnekėtų jauniesiems teatralams, kad šeštadienį pusę laiko skirtų Faustui Kiršai (sueina juk dešimt metų nuo jo mirties), o kitą pusę jau sau pačiam. Kaip poetui, kaip kritikui, kaip apybraižininkui, kaip mūsų kultūros vandenyse bebraidžiojančiam žmogui. Vis tiek ką. Sakau ir tarp žodžių atlenda mintis, kad sarmata jam pačiam paskutinę vietą palikti. Bet negi bebaigiamą kalbą pradėsi nuo kito galo. Jeigu įsižeis, supyks, pasakys ne, mėginsiu derėtis nuo kito galo. Sakysiu, imkis visą vakarą sau pačiam. Man vis tiek. Man tik svarbu, kad atneštum ir minties, ir formos, kad mum labiau rūpi pats Blekaitis, o ne ką jis gali pasakyti apie kitus. Bet jis nekarštas. Ne tik nesupyksta, bet ir nepasitenkinimo neparodo. Tik vienas reikalas nelabai geras: jis niekada giliau nebuvo susigyvenęs su Fausto Kiršos kūryba, ir jaunystėj ir vėliau ji jam buvusi tolima, neviliojanti, neuždeganti. Kad taip apie Balį Sruogą. Apie jį tai galėtų ir visą vakarą prakalbėti. Tik kaip dabar šiuo laiku apie jį? Jokios sukakties, tur būt, nėra...

Ar ne teisybė, Kazy? Mes apie žmogų ir apie jo darbus pakalbame tam tikromis kalendoriaus datomis, lyg prieš tai ir po to jis automatiškai virstų nuliu. Kodėl nesusirinkti kurį vakarą ir nepakalbėti apie žmogų ir apie jo darbus be kalendoriaus? Kalendorių palikime tiems, kurie tik gimė ir atėjus (ar net neatėjus) laikui numirė. Bet apie tą, kuris gyvenimą pripildė toli mirties dieną prašokusiu turiniu, ne tik galima, bet ir reikėtų kalbėti visur ir visada. Blekaičiui bešnekant, panašios mintys ėmė suktis mano galvoj, bet nespėjau prasižioti, kai akys užkliuvo už čia pat padėtos knygos ir, užuot ėmęs dėstyti savo išvedžiojimus, trumpai pasakiau: "Kaipgi nėra? Juk ką tik išėjo Balys Sruoga mūsų atsiminimuose. Ar ne gera proga daugiau apie jį pašnekėti?" Taip ir sutarėm — Blekaitis pirma šnekės apie Sruogą, o paskum atskleis save.

Tikėsi, Kazy, ar ne, bet aš Blekaitį visiškai kitokį dėjau. Iš poezijos, iš kritikos, iš eilės tikrai gero mosto straipsnių ir iš šnekų apie jį kaip apie režisierių, jis mano vaizduotėj buvo toks šauniai status, gerokai pakėlęs galvą, ne su bet kuom leidžiąsis į kalbas. Jeigu ne tas sutrumpėjęs laikas, niekada nebūčiau išdrįsęs telefonu kalbinti, bet kai pakalbinau, o ypač, kai susitikau akis į akį, jis atsiskleidė toks ramus, šiltas, be šešėlio kokio dirbtinio pakilumo. Daug arčiau prie žemės už šimtus kitų, kurie niekur kitur piršto nėra prikišę, kaip tik prie savęs. Daug buvau girdėjęs apie jo režisieriškus sugebėjimus ir paprastumas visiškai nesiderino su įprastine režisieriaus dominuojančia asmenybe. Tikrai susidomėjęs sekiau, kaip atrodys pirmas susitikimas su būreliu dar žalių žaliausių scenos mėgėjų — ir nustebau. Jis labai paprastais žodžiais kiek pasipasakojo apie save, apie Stanislavskio sistemą ir apie jos keitimus bei kitėjimus, apie savo teatro darbo pasisekimus ir nesekmes, visiškai nejučia užmezgė tokį artimą ryšį su klausytojais, kad, atėjus momentui, įsijungti patiems į pratimus, net raginti nereikėjo. Kiekvienas su malonumu mėgino parodyti savo išradingumą, bespręsdami režisieriaus patikėtus uždavinius. Iš šalies atrodė, kad be jokių pastangų sukūrė šiltą artumo nuotaiką, kad ir senam ėmė pagunda įsijungti į jų žaidimą. Pasakiau: be pastangų, ir krūptelėjau. Kas pasakys, kiek tų pastangų buvo viduje, tik jos nebuvo išneštos paviršium ir užtat nė vieno nesuparaližavo. Visiems kiekvienas dalykas atrodė toks paprastas, artimas, paliečiamas nesusideginus pirštų. Nejučia pagalvojau, jog būtų laimė jaunimui, kad bent didesnėse vietose kas nors surengtų ne tokį atsitiktinį pasikalbėjimą, kaip tą vakarą, bet sistemingus kurselius. Neužtenka galvoti ir šnekėti apie vaidybos sambūrių meninį lygį, bet reikia pastangų rėsti tuos pagrindus, ant kurių pasistojęs galėtų augti. Žmonių, kurie galėtų (ir norėtų) padėti, yra, tik nereikia užsimesti, kad jie patys viską ir suorganizuotų.

Pats Blekaitis šiame krašte į režisūrą neįaugo. Lietuvių tarpe dėl to, kad pastovų darbą gavo Washingtone, kur lietuvių teatro grupę suorganizuoti nebuvo ir iš ko ir nebuvo kam, o režisuoti iš tolo (laiškais ir telefonu) mėgino, bet nieko gera negalėjo pasiekti. Mėgino režisuoti ir amerikiečius, tik skaudžiai susidūrė su čionykščių aktorių teatro ir scenos darbo samprata ir pasitraukė. Mūsų (ir apskritai Europos teatras) yra pagrįstas aktorių artumu, susigyvenimu į glaudų vienetą, siekiantį meninės spektaklio aukštumos, o čia įsigalėjusi "žvaigždžių" sistema. Scenoje aktorius tegalvoja apie save, visokiais triukais stengiasi temdyti kitų aktorių pasireiškimą, o kelti savo. Čia jie turi net tam tyčia terminą to upstage, kuriam lietuviško atitikmens net visiškai, berods, nėra. Artimiausias gal būtų — užkišti kitą užkrosnin. Su tokia "žvaigždžių" sistema ir čia išaugę režisieriai turi nemaža galvoskaudžio, tai ką bešnekėti su atvykusiu iš kitur ir dar iš krašto, nespėjusio savo vardo įrašydinti į pasaulinį scenos meną. O gaila. Didieji savo batais viską sutraiškė pačiam pumpure. Jeigu ne jų batas, kažin į ką būtų išaugę Jakševičius, Jurašas, Miltinis (tas, izoliuotas nuo Vakarų pasaulio, plakas Panevėžyje, kaip žuvis į ledą). O gal ir tas pats Blekaitis kitokį vardą turėtų.

Kai kitą vakarą jis susitikimą su literatūros meną pamėgusių ročesteriečių būreliu pradėjo pasišnekėjimu apie Balį Sruogą, su nusistebėjimu sekiau, kaip giliai įmynęs pėdas yra tas mokytojas savo mokinio dvasioje. Kitų kraštų literatūroje esu daug sykių skaitęs panašių nuotaikų, kur ir labai aukštai iškilę žmonės rašo apie buvusį mokytoją taip, lyg ir savo iškilime galėtų dar daug ko iš jo išmokti. Jie moka šnekėti apie savo mokytoją, kaip žinojimo, išmanymo net ir išminties idealą. Tokių pasisakymų pasigesdavau mūsiškių atsiminimuose, kalbose ir pasikalbėjimuose. Ne sykį galvojau, ar tas tik neina iš mūsų nepakankamo kultūrinio išrūgimo, iš neturėjimo kultūrinių tradicijų, kurios įkvepia žmogui ir kuklumo ir įžvalgumo. Pakilę nuo botago, žagrės ir galulaukių ralionių, pakrapštę paviršių pasaulio žinijos, pasijutom jau už viską vertesni. Buvo juk mada, kad galvotesnis gimnazistas turi išmanyti, kaip "sukirsti" mokytoją. Toji mada sukirsti, sukapoti ilgam jaugo į kelių kartų kraują. Iš kur toks nusiteikimas galėjo ateiti į kuklių kaimo vaikų galvas? Gal dygo parnešta sėkla iš Rusijos neramumu kunkuliuojančios mokyklos, gal Nepriklausomybės laisvės vėjai galvas supūtė. Kas žino. Gal ir vienas ir kitas. Asmenybės išsilaisvinimas yra didžiulis laimėjimas, bet, žinoma, tik tada, kai jis yra pozityvus, kai skatina pasinerti darban, iškilti aukščiau, pasiekti daugiau, negu buvo mokytojų pasiekta. Ir ne todėl, kad atsisukęs galėtum juos pamurdyti, bet kad galėtum jais pasidžiaugti ir gal net pasididžiuoti. Negatyvizmas žudo žmogaus dvasią, užkietina neišmanyme, išaugina charakterį, kepurę ant pakaušio užsimetusį, rankas stipriai į kišenes susikišusį, į šalis atkištomis alkūnėmis stumdantį nieku dėtus praeivius kairėn ir dešinėn. (Tarp eilučių galima pastebėti, kad panašus sūkurys neseniai nusiaubė ir šio krašto mokyklinį jaunimą, pakelėmis pribarstydamas gausybę invalidų). Todėl buvo ypač jauku atsisėsti prieš žmogų, kuris sugeba kalbėti apie savo buvusį mokytoją be patoso, be tuščios gražbylystės, bet su meile, vidine šiluma net su tokiu susižavėjimu, iš kurio kyla ne tik pagarba, bet ir pasididžiavimas, kad tokį žmogų teko susitikti, iš jo mokytis, net bendradarbiauti.

Jis pervedė mus kartu su Sruoga per Maskvą, kur dar apyžaliam jaunuoliui teko artimai susitikti su to meto rusų tautos kultūros didžiūnais, per kultūrą trykštantį Muencheną atvedė į Kauną, į Kauno teatrą, kuriame (ir pačiam teatre ir jo žmonėse) paliko neužmirštamus pėdsakus. Nuvedė į universitetą, kur auditorijon įeina Sruoga, didelis kaip kalnas, atsiséda, nepakeldamas akių, bumbteli "gerbiamieji", ir pradeda žemu balsu dundėti. Nors buvo didelis teatro eruditas, teatru visą gyvenimą sielojosi, už ausų tempė jį aukštyn iš primityvumo balos, bet pats auditorijoj nemėgino teatro daryti. Nemėgino dirbtinėmis priemonėmis užsimesti studentams ant sprando. Atėjai, vadinasi, ne į teatrą, bet studijuoti, tai ir studijuok ir klausyk, ką turiu pasakyti. O pasakyti turėjo ko. Kiekviena paskaita buvo turininga, išmąstyta. Net kursą kartodamas tų pačių paskaitų nebeskaitydavo, bet jas papildydavo, pakeisdavo, naujomis žiniomis atšviežindavo.

Pati Sruogos asmenybė buvo dramatiška, pilna prieštaravimų, chaotiška. Čia švelnus, čia vėl šiurkštus, net brutalus. Iš tikrųjų jis buvo jautrios ir švelnios prigimties, tik gal nenorėdamas to parodyti pašaliniams, nejučia nusiblokšdavo į kitą kraštutinumą. Ypač šiurkštus buvo su tais, kuriuos žinojo jo nemėgstant.

Kai gyvenom laisvėje, gyvenom ir dirbom kaip išmanėm, ir savo krašto meilė buvo abstraktus reikalas, pustuštė frazė politikierių žodyne, bet kai užėjo viena ir kita okupacijos, tada tikrai pajusta, kaip stipriai Sruoga mylėjo savo kraštą. Jaunimą jis stengėsi išsaugoti nuo raudonojo ir rudojo kraštutinumų. Jam rūpėjo, kad jie išliktų sau žmonės, kad išliktų savam krašte, kad tik savam kraštui dirbtų. Tokio nusiteikimo Maskva Sruogai neatleido. Nors iš vokiečių lagerio išsilaisvinusio ir nenugrūdo tiesiai į Sibirą, bet Šarmaitis "Dievų miško" įžangoje vis tiek jam prikaišioja nejsijungimą į aktyvią kovą prieš fašizmą, prikiša, kad "stengėsi stovėti nuošaliai ir, lūkuriavo: gal kaip nors audra praeis pro šalį, manęs nepaliesdama," kad "nesivadovaudamas marksistine - leninistine pasaulėžiūra... negalėjo giliau įžvelgti savo veikale aprašomų įvykių prasmės," kad "nedavė išsamesnio fašizmo apibūdinimo, neatskleidė jo ryšio su kapitalistų monopolininkų viešpatavimu", ir t. t. ir t. t. Tie priekaištai, surašyti jau po Sruogos mirties, aiškiai parodo, jog maskviniam buvo aišku, kad Sruoga nepakeitė savo principų, neperšoko į jų lagerį. Priešingai, pats negalėdamas viešai savo skausmo išsakyti, jis vertė rusų poetus, kurie savo žodžiais išsakė tuolaikinį Sruogos sielvartą.

Prof. Balys Sruoga (1896-1947)

Aš mirsiu greitai. Skurdų palikimą
Paliksiu tau, o tėviške mana.

. . . . . .

Slėgimo metas dvasią nukankina,
Palikęs pėdsakų joj amžinų.
Kaip maža liūdnas tavo dainius
žino,
O, tėviške, laisvesnių valandų.

Arba:

Kaip ta aimana liaudies didingąja
Prisisotino žemė skurdi!
Kur tik liaudis — ten verksmas...
Brangioji
Ir kam ta aimana amžinoji.
(iš N. Nekrasovo)

Savo sielvartą jis dėjo ir į istorinių veikalų herojų lūpas. Štai Sapiega išsako savo skausmą, kuris taip atskamba gyvenamuoju laiku:

O, Viešpatie, atleisk žlibumą
mano,

O, nukankintoji tauta manoji,
Šventų smūtkelių raudanti
giria.

. . . . . .

Išalkus giltinė dantim kalena,
Kaip motinėlė miršta Lietuva.

. . . . . .

... Ji, žiemos iškentus šaltį,
Dainuojančiu pavasariu suūš.
Išmetus iš krantų putas
šiukšlėtas.
Iš gilmenų sugaus didybe tokia,
Kad jos aidais dundės Uralo
girios,
Karpatų skiauterės ir Elbės
šlaitai.

. . . . . .

Prie kryžkelių stovėsiu smūtkeliu,
Milžinkapiuos varpais nakčia
skambėsiu,
Kad speiguose po stora miline
Neliautų plakus Lietuvos širdis.

. . . . . .

Eime žmonėm į širdį vilį sėt.
Kartot kaip maldą vardą
Lietuvos.

Vargu ar tokie, nušokę į visiškai priešingą pusę nuo maskvinių planų, pareiškimai galėjo išlikti nepastebėti Maskvos šventų šventovės budrių saugotojų. Sruogos pargabenimas į Lietuvą Maskvos vilčių nepatenkino: jis nepuolė į politinę balą, nešoko kurti rusiškai komunistinės Lietuvos, bet liko ištikimas savo kraštui ir sau pačiam. Jeigu ne atsiskubinusi mirtis, kažin kaip ilgai jie būtų tokį Sruogą pakentę. Kas nors, pasivartęs po slaptosios rusų policijos bylas, galėtų gal užtikti įdomių, nors ir šiurpą keliančių, pastabų.

Keistai nematomi likimo pirštai supina žmogaus kelius. Sruoga spyrėsi ligi vienokio ar kitokio galo išsilaikyti Lietuvoje, to paties norėjo ir iš savųjų, bet vokiečiai jį paėmė jėga ir išvežė į Vakarus, į vieną iš savųjų gyvų žmogaus malūnų. Žmona su dukra liko Lietuvoje ir norėjo likti Lietuvoje, bet kai antroji rusų banga ėmė griūti kraštą, visiškai logiška atrodė eiti ten, kur yra vyras ir tėvas. Tik atsitiko taip, kad jis sugrįžo atgal, ligotas ir apleistas, o jos pasiliko čia.

Atsimenu, Kazy, kaip tuoj po karo motina ir duktė sirgo Balio ieškojimu. Tada buvau prisiglaudęs ant paties Elbės kranto Alt — Gargės dipukų stovyklos aplūžusiuose barakuose, o p. Sruogienė netoliese Lueneburge. Jos noras ką nors išgirsti apie Balio likimą buvo toks didelis, kad vos pirmiems traukiniams pradėjus riedėti, mudu su Vladu Vaišvila išsirengėm paieškoti kokių nors jo pėdsakų. O kelionė buvo tada... Nueini stotin ir lauki, kol koks traukinys kada eis į tavo pusę. Keista, kaip daugelis dalykų išdyla iš galvos. Nebeatsimenu, ar reikėjo kur bilietus pirkti, net nebesumetu, kaip vertėmės su maistu, nes tuo laiku nei restoranų, nei užkandinių nebuvo. Apie geležinkelių stotis, kuriose valandomis tekdavo prastovinėti, visu akių plotu kėpsojo tik griuvėsiai ir griuvėsiai. Vis tiek mudu apsukome, kiek pasiekti begalėdami, keletą lietuvių stovyklų, pasiekėm net Detmoldą, kur buvo besikurianti mūsų "politinė valdžia", bet apie Stutthofo kalinių likimą, berods, ir jie težinojo ne ką daugiau už mus pačius. Beje, vienoje stovykloje, tur būt, Uelzene ar Celleje, užtikome porą vyrų, kurie sakėsi buvę Stutthofe. Vienas lieknas, tylus, jis, berods, mudviem nieko ir nepasakė, antras toks kresnas, gyvas, kalbus. O taip! Visus įkaitus jis gerai pažinęs, bet ypač Sruogą. Pats buvęs blokavas, tai žiūrėjęs, kad tokiam svarbiam žmogui nereikėtų bado kentėti. Kiti kentė, bet Sruogai jis visada ką nors pasukdavo. Tai buvo smagi žinia, bet tik ligi iš lagerio išvarymo. Kas atsitiko pakeliui, jis irgi nieko negalėjo pasakyti.

Aš niekada nebuvau politikas, nemokėjau (ir nemoku) įsigyti pasitikėjimo. Kai, rodos, taip nuoširdžiai išsišnekėjom, ėmiau ir užblioviau: "Kai dabar visos bėdos nukrito, kaip senų kailinių nuplyšusi rankovė, iš už kampo nebetyko nei enkavedistai, nei geštapininkai, dabar galim visiškai atvirai, be jokios baimės šnekėtis apie viską. Nieks už sprando negriebs. Pasakykit, kokios bėdos judu į aną pragarą įkišo?". Prie stalo iš karto nutilo, lyg pats Dievulis būtų pradėjęs kelnes mautis. Negalėčiau pasakyti, ar mudu su Vaišvila spėjom persimesti nustebusiais žvilgsniais, kai abu vyrukai išgaravo lyg du vanens lašai nuo karštos geležies. Net nesušnypštė. Nebesuradom jų niekur nei tą vakarą, nei kitą rytą. O mano intencija buvo visiškai paprasta: galvoju, kad išsišnekėję apie savo bėdas, daugiau pasakys ir apie kitus. Vėliau, skaitydamas "Dievų mišką", ieškojau lietuvio blokavo, gelbėjusio Sruogą ir kitus, bet neužtikau nė vieno žodžio. Buvo tenai vienas puikus lietuvis esesininkas, tikrai gelbėjęs savuosius iš bado, ir nejučia lenda į galvą mintis, o gal ten ir buvo tas pats esesininkas, tik buvusiu blokavu apsimetęs, nes tuo metu esesininkas buvo baisus žodis.

Taip mudu laukiančiom moteriškėm maža žinių teparnešėm, o dar mažiau vilties, bet jodvi nemetė ieškojusius, kol kažin kada, kažin kokiais keliais gavo tikrą žinią, kad Balys dar gyvas.

Ar jo gyvenimas būtų buvęs kiek kitoks, jeigu žmoną ir dukterį būtų radęs namie? Kas žino. Gal būtų išėjęs į gerą, o gal tik visą buitį būtų dar labiau sukomplikavę. Pačiam Sruogai pradžios dienos buvo tuščios ir skaudžios. Turėjo būti, kai nerado savo didžiausio kasdienos ir kūrybinio ramsčio — žmonos. Anot Blekaičio, vargu kas bū-

(Nukelta į 6 pusl.)

WAGNER and SONS

TYPEWRITERS,
ADDING MACHINES
AND CHECKWRITERS

Nuomoja, Parduoda, Taiso
NAUJOS — NAUDOTOS

Virš 50 metų patikimas jums patarnavimas

5610 S. Pulaski Rd., Chicago
Phone — 581-4111

CRANE SAVINGS
AND LOAN ASSOCIATION

B. R. PIETKIEWICZ, Prez.

2555 West 47th Street Tel. LA 3-1083

PLENTY OF FREE PARKING SPACE

7¾ %	6½ %	5¼ %
Mokamas už 6 m. certifikatus. Minimum $1,000	Mokamas už 1 m. certifikatus. Minimum $1,000	Mokamas už investavimo sąskaitas

PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOŠIMČIUS NUO 1 D.
Dividendai mokami kas 3 mėnesiai.

VALANDOS: ŠEŠTAD. 9 v. r. iki 12 v. d. — Trečiad. uždaryta
ANTRAD. ir PENKTAD. — 9 v. ryto iki 5 v. vak.
PIRMAD. ir KETVIRTAD. — 9 v. r. iki 8 v. v.

Cosmos Parcels Express Corp.

Licensed by VNESHPOSYLTORG

Gerai pažįstama firma, kuri, per daugelį metų skubiai ir tiksliai patarnauja savo skaitlingą klijentūrą, siunčiant

DOVANAS-SIUNTINIUS Į LIETUVĄ, LATVIJĄ, ESTONIJĄ, UKRAINIJĄ ir t. t.

GAVĖJAS NIEKO NEMOKA.
TŪKSTANČIAI KLIJENTŲ PATENKINTI.
VISI SIUNTINIAI APDRAUSTI.
GARANTUOTAS SKUBUS IR TIKSLUS PRISTATYMAS.

Visuose mūsų skyriuose rasite didelį kiekį įvairių aukštos kokybės prekių prieinamomis kainomis.

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.
affiliated with PODAROGIFTS, INC.

priima užsakymus dovanų pažymėjimams, automobiliams, šaldytuvams televizijų aparatams, radijo transistoriams, magnetofonams (tape recorders) ir daug kitiems dalykams, taip pat BUTAMS savo giminėms ir draugams gyvenantiems Lietuvoje ir Sovietų Sąjungoje.

Informacijų ir nemokamų katalogų prašykit mūsų vyriausioje įstaigoje ir visuose mūsų skyriuose.

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.
488 MADISON AVENUE
(tarp 51 ir 52 g-vės)
Floor 21st
NEW YORK, N. Y. 10022
Tel.: (212) 758 1150/1

SKYRIAI:

NEW YORK, N. Y. 10003, 45 Second Avenue	Tel.: AL 4-54566
NEW YORK, N. Y. 10011, 135 W. 14th Street	CH 3-2583
SO. BOSTON, Mass. 02127, 389 West Broadway	268-0068
BUFFALO, N. Y. 14206, 332 Fillmore Avenue	TL 6-2674
CHICAGO, Ill. 60622, 2222 West Chicago Avenue	BR 8-6966
CHICAGO, Ill. 60629, 2501 West 69 St.	WA 5-2737
CLEVELAND, Ohio 44134, 5879 State Road	884-1738
FORT WAYNE, Ind. 46808, 1807 Beimeke Rd.	Tel. 432-5402
IRVINGTON, N. J. 07111, 762 Springfield Avenue	ES 2-4685
GRAND RAPIDS, Mich. 49504, 636-38 Bridge St. N. W.	GL 8-2256
HAMTRAMCK, Mich. 48212, 11333 Jos. Campau Ave.	365-5255
HARTFORD, Conn. 06106, 518 Park St.	246-9473
LAKEWOOD, N. J. 08701, 241 Fourth St.	FO 3-8569
LOS ANGELES, Calif. 90022, 960 S. Atlantic Blvd.	AN 1-2994
NEW HAVEN, Conn. 06511, 1329 Boulevard	LO 2-1446
NEWARK, N. J. 07106, 698 Sanford Avenue	373-8783
PASSAIC, N. J., 176 Market Street	GR 2-6387
PATERSON, N. J. 07505 — 60 Broadway	Tel. 345-2028
PHILADELPHIA, Pa. 19122, 1214 N. 5th St.	Tel. PO 3-4818
PHILADELPHIA, Pa. 19141 — 4925 Old York Rd.	Tel. GL 5-9586
PITTSBURGH, Pa. 15203, 1307 E. Carson Street	HU 1-2750
SAN FRANCISCO, Calif. 94115, 1826 Divisadero St.	FI 6-1571
WATERBURY, Conn., 905 Bank Street	PL 6-6766
WOODHAVEN, N. Y. 11421, 94-08 Jamaica Ave.	Tel. 441-4712
WORCESTER, Mass. 01610, 144 Millbury Street	SW 8-2868
IRVINGTON, N. J. 07111, 1082 Springfield Avenue	374-6446
YOUNGSTOWN, Ohio 44503, 309 W. Federal Street	RI 3-0440

Dr. V. Sruogienės

LIETUVOS ISTORIJA

šiuo metu vienintėlė ir nieku nepakeičiama mūsų krašto istorijos knyga visoms lituanistinėms mokykloms ir namams Čia Lietuvos praeitis apžvelgiama nuo seniausių priešistorinių laikų iki mūsų dienų. knyga gausiai iliustruota paveikslais. istorinių šaltinių ištraukoms. aprūpinta žemėlapiais. gerame popieriuje. kietuose apdaruose. kaina — $6.00 Knyga išleido čikagiškė knygų leidykla Terra.

Užsakymus ir pinigus siųskite adresu:

DRAUGAS, 4545 West 63rd St., Chicago, Ill. 60629

Jaunuoliška Lietuva ano meto jaunuolių išgyvenimuose

ANAPILIO PAPĖDĖJE

Karolė Pažėraitė

Šiame romane aprašo Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo metus 1918-1922 mokslus einančio jaunimo nuotaikose, atšaukdama mūsų atmintin daug žinomų ir nežinomų asmenų.

Knyga kainuoja $5.00. Gaunama "Drauge" ir pas mūsų spaudos platintojus.

JURGIS BLEKAITIS ROCHESTERYJE

(Atkelta iš 5 psl.)

tų išėję iš chaotiško Sruogos talento, jeigu ne tvirtą, pastovi ir mylinti žmona. Sruoga milžinu stojo mūsų literatūroje tik savo istorinėmis dramomis, o tų dramų, jeigu jau ne įkvėpėja (tą galėtų tik ji pati pasakyti), bet istorinės medžiagos pagrindinė parūpintoja buvo ji. Ir persiskyrime ji neatsiskyrė. Paruošdama "Balys Sruoga mūsų atsiminimuose" pastatė jam nemažą paminklą, o jeigu dar atvirai aprašytų savo dienas su Baliu, mūsų kultūros istorijai padovanotų tokį turtą, kurio niekas kitas nebepadarys.

Po įsilėkimo su Sruoga, sugrįžęs prie savęs, Blekaitis įsitraukė lyg į kiautą. Gal ir sunkus buvo grįžimas į save tuojau po kalbos apie mokytoją. Jau anksčiau buvo prasitaręs, kad po Sruogos jam būsią sunkoka atsiskleisti. Taip ir atsitiko — antrąją vakaro dalį jis net lyg ir nebesistengė išeiti iš savo mokytojo paunksmės. Kalnas užstojo saulę ir — tegu sau. Gal ne kitaip būtų atsitikę ir be Sruogos. Blekaitis jautrus žmogus, intymiau atsiverti linkęs tik ypatingesniais momentais, gal tik pasirinktiems žmonėms. Nelengva atsistoti prieš būrį veidų, nors gal ir nuoširdžių, bet daugumą tik pirmą kartą sutiktų, ir imti išsipasakoti savo kūrybos ir svajojimų kelius ir kryžkeles. Atsimenu, kai Aistis sutiko praleisti vakarą su mumis, ir jis nenorėjo nieko šnekėti nei apie save, nei apie savo poeziją. Sakė: "Kad, žinai, aš kalbėti visiškai nemoku. Man reikia pirma viską pasirašyti". "Nemoki?", nustebau. "Juk, kai įsitrauki, tai ir nutilti sunku". Iš tokio mano pasakymo nusišypsojo, ir tik patylėjęs prašneko: "Įsitrauki... Lengva pasakyti: įsitrauki. Ne įsitrauki, bet šiaip sau bičiuliškai šnekučiuojies. O čia žmonės ateis išgirsti. Jiems negali šnekučiuotis. Jiems reikia sakyti". Tada ir man atėjo mintis paprieštarauti: "O ar nežinai, kad žmogus šnekučiuodamasis daugiau pasako, negu iš rašto. Šnekučiuokis", spyriau. Jis pamėgino. Kai kur skaitė pakaitomis su pasišnekučiavimu, kai kur vien tik skaitė. Paskum vėlai išnakty, kai palikom vienu du, pasakė: "Dabar, Jurgi, matau, kad reikėjo daugiau kalbėti. Kai pašneki, eilėraštis žmonėms labiau atsiveria, prilimpa". Po to jis dar skaitė keliuose literatūros vakaruose, tik vargu ar buvo kada ten jam išsišnekėti, nes rengėjai iš visų pusių apdaigstydavo solistais, deklamatoriais ir kitokiom muzikom. Tik paskutinę vasarą Kenebunkporte surengė pats vienas ištisą vakarą. Kiek sutikau tam vakare buvusių, visi, kaip vienas, buvo susižavėję. Sakėsi pažinę ir poetą ir žmogų. Tik gaila, kad vakaras liko neužrašytas į juostą. Pats Aistis neleido. Gal dar nejuto, kad atėjo laikas prašnekti ir ne raštu. Bet tas pasišnekėjimas su savo žmonėm jam ir buvo jau paskutinis.

Negaliu sakyti, Kazy, kad Blekaitis buvo mirtinai uždaras. Sužinojom, kad eilėraščius pradėjo rašyti dar gimnazijoj, tik niekam tos paslapties neišdavė. Nueidavo į Vinco Kudirkos biblioteką ir valandomis versdavosi po poezijos rinkinius. Tenai susidūrė ir su Aisčiu (tada Aleksandravičiu). Ne su asmeniu, bet su poezija, ir ja iš karto susižavėjo. Sužinojom, kad pradžioj ieškojo formos tobulumo, naujų rimų, kad dažnai formai aukojo turinį, bet vėliau vis labiau pamėgo paprastumą. Nors turėjo glaudų ryšį su teatru, ir daugelis pirmon galvon jį laiko teatralu, bet dramos veikalo niekada nemėgino rašyti ir, tur būt, nerašys. Iš visų grožinės kūrybos rūšių, poezija arčiausiai širdies. Ja galima pasakyti tai, ko jokiu kitu žanru nepasakysi. Jo poezija ne problematinė ir ne aktualijų. Problemoms ir aktualijoms yra kiti žanrai. Jam ypač rūpi tie pustoniai, pusšešėliai, kurie sukuria ir išlaiko nuotaiką kasdieniniuose įvykiuose, reiškiniuose ir daiktuose.

Po trumpų įvadinių pasiaiškinimų ir paaiškinimų, paskaitė apie raganas, saulėleidžio debesyse maišančias variniam katile širdims nuodingą uogienę, peizažiuką su fleitomis ir smuikais, kurie patys pradeda groti, ir su liepa, nakčiai pasileidusia plaukus, apie pirštų galais ateinantį pavasarį, apie vaikštinėjantį vakarą margą. Apie Esmeraldą ir šių dienų griuvėsius ir pelenus, apie žmogaus norą taip sau pafantazuoti kultūros ir meno istorijos vaizdais, juos grupuojant, skirstant, suvedinėjant ir vėl mintimi į pašalius nubraukiant, apie upokšnį, ištrūkusį iš motinos upės rankų. Smagiai (kartu su juo) sutikom Naujus Metus į šampano taures patrupindami po truputėlį (kad akių negraužtų) atsiminimų ir įlašinom po tris ašaras už prarastą žemę, už prarastą meilę ir už karčią laimę.

Jis bando apglobti (ir apglobia) trapiais žodžiais savo gyvenimą ir gyvenimo prasmę, meldžiasi pačiai didžiausiai ir pačiai tikriausiai tikrovei, tuo pat laiku gyvena su pavasariu, besitrankančiu auksiniais žaibais, o kreivai šyptelėjęs, leidžia žaliai gyvačiukei pasišildyti ant aklo agnostiko galvos, paskum graudžiai suklumpa Birštono kapinių smėlyje, kuriame poilsį rado tokia daugybė Blekaičių, o prieš saulę sirpsta pačios sultingiausios žemuogės.

Vieną eilėraštį pradėdamas, paaiškino, kad jame mėgina išreikšti atitrūkimo nuo gyvenimo nuotaiką ir pageidavo pastabų, ar tas eilėraštis gali tokią nuotaiką sukelti. Po eilėraščio, lyg atsakydama į poeto klausimą, salė prapliupo aplodismentais. Geresnio atsakymo gal ir nebegalėjo būti: už sukeltą nuotaiką, atsakyta nuotaikingu pasireiškimu. Kas nuotaiką gali žodžiais aptarti, jos nesudarkydamas.

Blekaitis moka poeto žodį ir yra radęs jo kelią. Jis turi ką pasakyti ir išmano **kaip pasakyti.** Tie jo kasdienybės pustoniai ir pusšešėliai iškyla skambiais tonais ir naujomis spalvomis. Iš neaiškiai šmėšeliuojančio jausmo iškelta užkrečianti nuotaika klausančiam (ar skaitančiam) ateina jau aiškiai juntama, apčiuopiama reljefinga realybė. Ko daugiau iš poeto begalima norėti.

Ir vis dėlto, Kazy... Vis dėlto, kai po to išsišnekau su daugeliu vakaro dalyvių, visi džiaugėsi Blekaičio eilėraščiais, apgailestavo, kad nesudeda jų į knygas, bet tuoj grįžo prie sruoginės dalies. Joje jie sutiko žinomą, bet mažai tepažintą, nuostabiai gyvai atskleistą žmogų. Atrodo, gal to rezultato norėjo ir pats Blekaitis. Vienu tarpu net išsireiškė, kaip aš čia mėginsiu atsistoti šalia tokio milžino, kaip lygus su lygiu. Man pačiam, tariantis dėl vakaro, nė topterėti netopterėjo, kad gali atsirasti Blekaičio sąmonėje pustoniai, verčią prieš savo mokytoją susitraukti ir kiek atbulam žengtelėti. O galėjo topterėti. Ne tik galėjo, bet ir turėjo, tik taip jau yra, kad kur nors viduje yra geroko apstabarėjimo. Vis tiek norėtųsi kada nors, kur nors išgirsti visą Blekaitį, išėjusį iš šešėlių ir paunksmių, atsivėrusį visu poetiniu nuoširdumu ir poetiškos asmenybės brandumu, o tuo tarpu mūsų kultūrai būtų didžiulis nuopelnas, kad kas paimtų ir išleistų per dvidešimt metų sukauptą jo poeziją. To jis labiau negu vertas.

Tavo Jurgis Jankus

SEPTYNI DIRIGENTAI VASAROS KONCERTAMS

Vasaros koncertai Chicagos Grant parke prasidės birž. 21 ir baigsis rugp. 24. Tai bus 51-mas koncertų sezonas. Jau užangažuoti septyni dirigentai: M. Miller, I. Solomon, Br. Priestman, W. Hagen, J. Mester, C. Chacez ir pagrindinis simfoninio orkestro dirigentas L. Clatkin. Koncertų programas galima gauti iš anksto, kreipiantis į Grant Park Concerts, Chicago Park District, 425 E. McFetridge Dr., Chicago, Ill. 60605.

MIRĖ NOBELIO LAUREATAS

Anglijoje mirė Sir Robert Robinson, 88 m., Nobelio premiją laimėjęs brity chemikas.

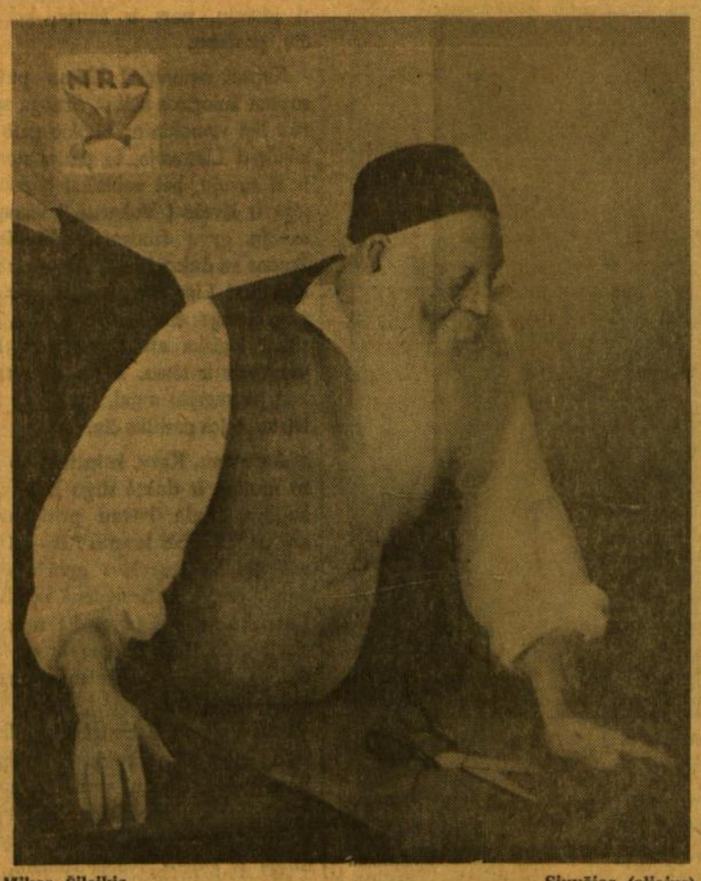

Mikas Šileikis — Siuvėjas (aliejus)

Iš lietuvių dailininkų parodos Balzeko muziejuje, Chicagoje

Norom nenorom

Besidairant Lietuvoje

Štai, prieš akis š. m. "Lit. ir meno" trečio numerio viršelis. Nuotraukoje stovi du vyrai. Sėdinti jauna moteris jiems kažką rodo. Apačioje pažymėtos vyrų profesijos ir pavardės — LTSR nusipelnę artistai R. Adomaitis ir J. Budraitis. O moteris? Jos pavardės nėra.

Ir kam, — atsakys savaitraščio redaktoriai. — Ši moteris tėra tik paprasta mašinų gamyklos darbininkė, tuo tarpu vyrai ne kokie špicbukai, bet kino artistai.

O to paties viršelio viršugalvyje įrašytas dar niekam neįkyrėjęs šūkis: Visų šalių proletarai, vienykitės!

Pats laikas, sesės ir broliai! Pats laikas.

— — —

Mūsų tėvynėje populiarėja meninė fotografija. Išleidžiamos nuotraukų knygos — gražios, vaizdingos, nors dar vis nei technika, nei išradingumu neprilygstančios užsienio fotografijos menui.

Fotografai daugiausia dėmesio skiria Kuršių nerijai ir marioms. Taip pat, anot recenzento Algimanto Patašiaus, "madinga fotografuoti senukus tauriais, išmintingais veidais, jaunavedžių poreles, dailius vaikučius" (LM 75.I.18). Žodžiu, "fotografijai paliekama fiksuoti tik šventiškąją gyvenimo pusę". Tik laimingus šiokiadienius.

— — —

Praėjusių metų pabaigoje buvo iškilmingai, plačiai minimos poetės Salomėjos Nėries 70-osios gimimo metinės. Tarybinė spauda mirgėte mirgėjo pranešimais, straipsniais, pasisakymais apie poetės gyvenimą ir kūrybą. Vėl matėsi garbės prezidiumai su rimtais, daugiausia praplikusiais vyrais. Sparnuotas šlovinimas užgožė blaivų įžvalgumą ir, žinoma, objektyvumą, kurio šiandien taip labai pasigenda Salomėjos Nėries asmenybė.

Kodėl gi nepaanalizuoti įvykių, susijusių su poetės reikšminga "Poema Stalinui?" Daug kas tvirtina, kad Nėris buvo priversta parašyti šią ilgą liaupsę per vieną naktį, kad būtų tinkamai pagarbintas žmogus, atnešęs į Lietuvą saulę.

Apie tai dabar tyli visi, pradedant K. Korsaku ir baigiant Marina Baubliene. Stalino pasmilkinimas gi nėra kokia S. Nėries gyvenimo dėmė. 1940 metais, priremti raudonosios armijos tankų ir durtuvų, lietuviai buvo verčiami šaukti "tegyvuoja" kruviniausiam žmonijos diktatoriui. Tylėti apie tai yra tiesiog negražu. Juk amerikiečiai kartais atvirai rašo apie poetą Ezra Poundo antiamerikietišką veiklą fašistų štabe, nors tuo pačiu metu aukštai vertina Poundo poeziją.

S. Nėries jėga glūdi ne komunizme, bet lietuvių kalbos žodyje, tiksliai pavartotame eilėraštyje.

— — —

Ir kito sukaktuvininko gyvenimo medžiaga nuolat apkarpoma nesąžiningo siuvėjo žirklėmis.

Š. m. sausio mėn. sueijo Kazio Borutos 70-osios gimimo metinės. Tai neramus, veržlus, kompromisų nemėgęs rašytojas, sukūręs "Medinius stebuklus", "Baltaragio malūną", kelis eilėraščių rinkinius, padaręs daug gražių vertimų, ypač nuostabų eiliuotą H. Ibseno "Brandą".

Tarybiniai rašeivos reikliai pažymi, kad K. Boruta buvo kalintas Lietuvoje už antifašistinę ar antiburžuazinę veiklą. Tačiau jie nė sakiniu neprisimena Borutos 1946 m. įvykusio suėmimo, nuteisimo ir trimečio kalinimo ligi amnestijos. Šio fakto nenutyli net Vilniaus mažoji enciklopedija, kad ir vadinama K. Borutos tiesų žodį "antitarybine veikla".

— — —

Kai perskaičiau E. Mieželaičio "Gintaro paukštės" (vietomis gana neblogos knygos) Epilogo eilutę: "Pakilo iš aisčių pilkos šilainės..." tuoj pagalvojau apie J. Aisčio "Šilainę". Koks sutapimas!

Tikriausiai Mieželaitis turėjo širdyje Aisčio lyriką, rašydamas minėtą eilutę. Bet ar tiktų šiuo atveju sakyti: geri poetai myli gerus poetus?

Pr. Visvydas

Paroda Balzeko muziejuje

Vasario 16-tosios proga vasario 9 d. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicagoje (4012 Archer Ave.) atidaryta dvylikos lietuvių dailininkų paroda. Tapybos, grafikos ir skulptūros darbai išstatyti šių mūsų dailininkų: Adomo Varno, Miko Šileikio, Vlado Vaitiekūno, Povilo Puzino, Antano S. Cooper, Juozo Pautieniaus, Jono Rimšos, Jokūbo Dagio, Vlado Vaičaičio, Barboros Morkūnienės, Jono Tričio ir Juozo Juodžio. Iš viso išstatyta netoli 30 kūrinių.

Parodos eksponatai labai nelygios vertės. Vieni jų yra tikrai išskirtinio gerumo darbai, kai greta išstatyti ir tokie menki, jog tiesiog reikia stebėtis, kaip parodos rengėjai ir patys autoriai drįsta juos viešai rodyti lyg neva dailės kūrinius.

Tikru kūrybiniu brandumu iš visų išsiskiria Povilo Puzino, Antano Cooperio ir Miko Šileikio drobės. Kai pirmųjų dviejų paveikslai, ypač portretai, puikūs visi be išimties, tai M. Šileikio toksai yra tik "NRA" (senas siuvėjas). Neblogi dar yra, tačiau gerumo viršūnės nepasiekę, Juozo Pautieniaus, Jono Rimšos ir Vlado Vaičaičio paveikslai. Parodos paįvairinimui tinkančios ir Jokūbo Dagio skulptūros. Viso kito parodoje galėjo ir nebūti, parodos bendrasis įspūdis tada būtų buvęs kur kas geresnis.

Žiūrovą per daug nedžiugina ir tai, kad patys geriausieji parodos darbai jau sukurti prieš ištisus dešimtmečius, o kūrybingosios dabarties beveik kaip ir nėra, išskyrus kelias geresnes Pautieniaus, Vaičaičio ir J. Rimšos tapybas.

Parodos lankytoją nekaip nuteikia įvykį dokumentuojančio parodos katalogo nebuvimas. Katalogą bando atstoti paties muziejaus "Press Release" lapiukas, kuriame mašinėle surašytos lietuvių dailininkų pavardės, visai nepaisant lietuviškojo raidyno: Sileikis, Rimsa, Vaicaitis, Tricys. Dar gražiau, kad parodos rengėjai tiek orientuojasi lietuvių dailėje, jog neskiria Jono Rimšos nuo Petro Rimšos. Pirmasis yra vien tapytojas, dalyvauja šioje parodoje ir dar tebegyvena Kalifornijoje; antrasis yra skulptorius ir jau miręs Lietuvoje 1961 m. Tačiau "Press Release" lapiukyje Jono Rimšos parodoje išstatyta tapyba priskiriama Petrui Rimšai.

Paroda muziejuje vyks iki kovo 8 d., lankoma visas septynias savaitės dienas nuo 1 val. 30 min. iki 4 val. popiet. k. brd.

KONCERTINES YPATINGAS GITARAS IR KANKLES

DARO PAGAL UŽSAKYMĄ IR TAISO STYGINIUS MUZIKOS INSTRUMENTUS

KVIRINAS RUNIMAS
4914 West Cermak Rd.
CICERO, ILL. 60650
Tel. — 652 - 3200

MARQUETTE PHOTO SUPPLY

REIKMĖNYS FOTOGRAFAMS IR MĖGĖJAMS

Daug sutaupysite pirkdami čia įvairių firmų foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogiu planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai progai. Pilnai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atidara pirmad ir ketvirtad. vakarais iki 9 val.

3314 West 63rd Street
Tel. PRospect 6-8998
Chicago, Illinois, 60629

A. TVERAS
LAIKRODŽIAI IR BRANGENYBĖS
Pardavimas ir taisymas
2646 W. 69th St., Tel. REpublic 7-1941

PETE'S AUTO REPAIR

Čia daroma Motor tune-up. Motoro, stabdžių, vairo ir automatinių transmisijų remontas. Starteriams ir alternatoriams duodamos ilgalaikės garantijos.

PETRAS PIŠNYS, savininkas
6211-15 S. Damen Ave. Tel. 737-3988

Philomena sako:

-KAS NETAUPO ATEIČIAI, TAS NESIRUOŠIA ŠVIESESNIAM IR TINKAMESNIAM GYVENIMUI.

CHICAGO SAVINGS MOKA ANT PAPRASTŲ KNYGUČIŲ 5.25%
$1,000 įdėtas vieniems metams duos 6.5%
$5,000 įdėti 4 metams duos 7.5%
$5,000 įdėti 6 metams duos 7.75%

Nuošimčiai priskaitomi kas dieną, išmokami kas trys mėnesiai. Kiekvienas taupytojas yra apdraustas iki $40,000 per Federalinės Valdžios Apdraudą F. S. L. I. C.

EQUAL HOUSING LENDER

FSLIC

CHICAGO ★★★★

savings and loan association

6245 south western avenue 476-7575

UŽSISAKYKITE DABAR TIK PER INTERTRADE EXPRESS CORP.
Žemiausias kursas.
Žemiausios kainos
GERIAUSIĄ DOVANĄ SIŲSTI
Į LIETUVĄ
dabar, kaip niekad anksčiau
SPECIALŪS RUBLIŲ PAŽYMĖJIMAI
INTERTRADE EXPRESS CORP. pirmiausia pasakė apie tai, o jūsų giminės pritarė.
Su specialių rublių pažymėjimais jūsų giminės gali gauti viską, ką tik nori, už dalelę reguliarios kainos. Tai tas pat, kai įeiti į krautuvę su 100 dol. ir už juos gauti 200 dol. ar 300 dol. vertės prekių, o gal net daugiau.
INTERTRADE EXPRESS CORP. mielai jums nemokamai prisiųs įrodymą. Specialių rublių pažymėjimus galima paversti į reguliarus rublius aukščiausiu kursu.
SU PILNA GARANTIJA
GREIČIAUSIAS PATARNAVIMAS
Pažymėjimai pristatomi maždaug per tris savaites. Vieno spec. rublio kursas yra $2.60.
TAS KURSAS APIMA VISKĄ. NĖRA JOKIŲ KITŲ MOKĖJIMŲ.
REIKALAUKIT MŪSŲ NEMOKAMO ILIUSTRUOTO KATALOGO
Užsakykite Dabar.
Užsakykite tik per
INTERTRADE EXPRESS CORP.
125 East 23rd Street
Penktas aukštas
New York, N.Y. 10010
Tel.: 982-1530
LABAI SVARBU AUTOMOBILIAI
Žemiausios kainos.
Pilnai garantuotas
greičiausias pristatymas
Pasirinkite iš šių naujų modelių
ZHIGULI VAZ 2101 US $3574.00
NAUJAUSIAS PAGERINTAS EXPORT MODEL
ZHIGULI VAZ 2103 US $4096.00
ZHIGULI VAZ 2102 STATION WAGON US $3939.00
EXPORT MODEL
MOSKVITCH 412 IE US $3624.00
MOSKVITCH 408 IE US $3332.00
MOSKVITCH 426 IE STATION WAGON US $3781.00
MOSKVITCH 427 IE STATION WAGON US $4057.00
ZAPOROZHETS ZAZ 968 US $2284.00
REIKALAUKIT SPECIALIŲ BIULETENIŲ. SU AUTOMOBILIŲ PAVEIKSLAIS, APARTMENTAIS, NAUDOTAIS RŪBAIS SVEČIAMS IŠ USSR
REIKALAUKITE MŪSŲ SPECIALAUS BIULETENIO
MES TURIM 26 METŲ PATYRIMĄ ŠIAME BIZNYJE IR TAIP PAT TURIM TŪKSTANČIUS PATENKINTŲ KLIENTŲ.

Kultūrinė kronika

LIET. RAŠYTOJŲ DRAUGIJOS PREMIJOS KOMISIJA

Į Lietuvių rašytojų draugijos premijos komisiją įeina: A. T. Antanaitis, V. Bagdanavičius, MIC, P. Gaučys, R. Šilbajoris, N. Jankutė - Užubalienė. Komisija vertina 1974 m. išleistas literatūrines knygas. Premijos 1000 dolerių mecenatas — Lietuvių fondas.

DAILĖS PARODA ČIURLIONIO GALERIJOJE

Tradicinė Vasario 16-tos proga rengiamoji paroda šiuo metu vyksta Čiurlionio galerijoje, Chicagoj. Paroda atdara iki vasario 24 d. Lankymo valandos šiokiadieniais nuo 7 iki 9 val. vak., šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 11 val. ryto iki 9 val. vak.

NAUJA STEPO ZOBARSKO LEIDYKLOS KNYGA

Manyland Books leidykla, vadovaujama Stepo Zobarsko, išleido Natlee Kenoyer knygą "The Moon God's Daughter", iš indėnų gyvenimo. Knygą iliustravo dailininkas Pranas Lapė. Knyga įrišta į kietus viršelius, 200 psl., kaina 5.95 dol.

Povilas Puzinas (1907-1967) Rylininkas (aliejus)
Iš lietuvių dailininkų parodos Balzeko muziejuje, Chicagoj

SUVAŽIAVIMAS ŽMONIJOS ATEITIES KLAUSIMAMS

JAV 200 m. sukakties minėjimo organizatoriai nusprendė kur nors už Amerikos ribų 1975 m. rugp. mėnesį sušaukti tarptautinę konferenciją, kurioje dalyvautų apie 600 įvairių tautų atstovų ir kur būtų svarstoma žmonijos geresnė ateitis.

Vyskupas Motiejus Valančius, gimęs 1801 metais, vasario 16 d., taigi rytoj 174 metai nuo jo gimimo. Šis Didysis Žemaitis, kaip žinome, mirė 1875 m. gegužės 17 d. — šiemet tad pabrėžtinai minime 100 metų nuo jo mirties. Taip pat šį mėnesį (vasario 24 d.) sueina 125 metai nuo Valančiaus konsekravimo vyskupu.

PLEČIASI "ANTRASIS MIESTAS"

Chicagos humoro ir satyros teatras "Second City" (panašiai pavadintas ir mūsų "Antrasis Kaimas") susilaukė tiek pasisekimo, kad atidarys savo padalinį Pasadenoj, Calif.

SLAVŲ POEZIJOS VAKARAS

J. Brodsky, T. Karpowicz ir D. Nikolic Contemporary Art muziejuje, Chicagoje, vasario 21 d. 8 v.v. skaitys savo poeziją vadinamame slavų poezijos vakare.

Lietuviškas religinis romanas

PETRAS JANULIS

Vacys Kavaliūnas, HESTERA. Romanas. Išleido Lietuviškos knygos klubas Chicagoje 1974 m Aplankas A. Korsakaitės — Sutkuvienės. Knyga 222 psl., kaina 4.50 dol., gaunama "Drauge".

*

Pasaulio literatūroj yra apsčiai knygų iš Kristaus gyvenimo laikotarpio, pirmųjų krikščionybės amžių ir taip pat iš tų amžių, kada buvo laukiama Kristaus atėjimo. Tokių veikalų, nors ir ne per daug, turime ir mes, tai V. Krėvės "Dangaus ir žemės sūnūs" arba M. Vaitkaus "Tvanas". Svetimomis kalbomis rašytų religinio turinio apysakų ar romanų yra versta ir į lietuvių kalbą, tarp jų vėliausioji yra Nobelio premijos laureato Lagerxuisto "Barabas", kurį S. Vainoras išvertė ir Terra išleido 1952 m. Taigi nuo to laikotarpio religinių apysakų ir romanų nebuvo, neskaitant perspausdinto M. Vaitkaus "Tvano" ir "Draugo" atkarpoje spausdintos St. Būdavo apysakos "Malonės kalnas", kurią tikimasi išleis Nidos leidykla. Tai ir visa religinė šio žanro literatūra išeivijoje, o jos pavergtoje Lietuvoje neįmanoma sukurti ir juo labiau išspausdinti. Todėl išeivijoje išleistas V. Kavaliūno romanas "Hestera" ne tik literatūrine prasme, bet ir kaip reto turinio knyga yr mums įdomus kūrinys.

Veiksmas vyksta tuo metu, kai Kristus buvo gimęs, tikriau jo apaštalavimo metais, kada jis su žvejais vaikščiojo po Judėjos žemę ir darė stebuklus. Romanas baigiasi Kristaus mirtimi, tačiau pats Kristus čia nėra pirmoje plotmėje. Pirmoje romano plotmėje yra našlė Hestera, atrodo, jauna žydaitė, kurios mažametis berniukas guli lovoje paralyžuotas. Našlė sielvartauja dėl vaiko, rūpinasi kaip sūnelį pagydyti, ji susitinka su savo kaimynais ir kalba apie savo dalią, iš kurių užgirsta, kad yra stebukladarys, kuris gydo ligonius ir prikelia mirusius. Čia autorius parodo gana nemažai tolaikinės buities, pasitelkdamas į talką net hebrajų žodžius, tačiau kai kurie palyginimai gal ir sukeltų abejonių, kaip pavyzdžiui staliaus piūklo dūzgimas, kai anais amžiais piūklo gal ir nebuvo.

Hestera jautri ir nuoširdi moteris, ji jauna, ir jos širdyje, be didelio savo vaiko gailesčio ir meilės mirusiam vyrui, suplazda meilės pasiilgimo momentai, paprasti ir įtikimi. Tos meilės pasireiškimus nustelbia vyro atminimas ir mintis, kad nepagydomai serga jos berniukas Zacharijus. Ir moteris, nuolat klausiama vaiko, ar jis išgis ir vėl galės lakstyti po kalnus, gana netikrai atsako, kad Viešpaties valia. Ir ji daugelį kartų pagijimu tikėjo ir vėl abejojo. Išgirdusi apie Galilietį, ėjo klausti rabino, ką jis apie tai galvoja. Šis išbarė, sakydamas, kad niekas negali mirusiųjų prikelti. Moteris prarado drąsą eiti ir prašyti į jos gyvenamą vietą atsilankančio mokytojo Galiliečio.

Berniukas mažiau vaizduojamas, tačiau vaizduojamas įtikimai. Pas ligonį ateina kiti vaikai, jie kalbasi su savo sergančiu draugu be užuojautos, nepajėgdami suprasti, kaip sunku nebegalėt bėgioti ir žaisti. Visa tai matančiai motinai yra naujas skausmas.

Romane, pasakytume, yra melodramatiškumo atspalvio, ko sunku, tokį įvykį vaizduojant, išvengti, kai kur kartojasi kasdieniniai įvykiai ir pokalbiai, tačiau visa tai nėra perdaug įkyru. Ir tas pabrėžiamas skausmas ir tie visi dramatiški susitikimai su kaimynais ir rabinu nėra įkyrūs. Iš viso romanas daugeliui bus maloniai skaitomas, ne tik kaip reta tokio pobūdžio lektūra, bet ir kaip šventadienio rimčiai skirta knyga. Nepaisant skausmo, ji giedriai nuteiks, nes ir pabaiga jos skaidrinanti, pilna vilties ir laimingai besibaigianti. Gražūs sakiniai, su tinkamu poetiniu atspalviu, gera kalba daro knygą gan priimtina viešnia mūsų literatūroj.

Kalbant apie tai ir klausiant, ar mes turime vengti tokių temų, kada yra degančių, galima atsakyti, kad ir anos kartais labai reikalingos, ypač šiais laikais, kada jau iš daugelio veikalų, daugiausia nelietuvių autorių, sunkiasi slogus ir grubus natūralizmas. Šalia šiurkštaus gyvenimo žmogus nori ir gėlių. "Hestera" bus malonus pasiskaitymas, kad ir ateinančių Velykų metu.

RODGERS — HAMMERSTEIN OPERETĖ

Menininkų pora: muz. R. Rogers ir rašyt. O. Hammerstein, tie patys, kurie sukūrė Oklahomą, South Pacific, Sound of Music, yra autoriai ir gyvos, melodingos operetės Carousel. Ji statoma Candlelight Dinner Playhouse teatre. Veikalas gausus duteais, trio ir grupiniu dainavimu bei spalvingo baleto numeriais. Surežisuota vieno stipriausių Chicagos režisierių V. Pullinsi, operetė patraukli savo vaidyba.

Surinkta stiprių scenos talentų: L. Pelty 1971 m. gavęs geriausio aktoriaus titulą, R. Clemens — iš Northwestern universiteto ir American konservatorijos, D. Kelly —pažįstamas iš televizijos, B. Erhard — Metropolitan operos baritonas, M. Webster — Chicagos muzikos festivaly laimėjusi geriausios dainininkės garbę ir dalyvavusi Hollywoodo filmuose, N. Irvine — iš St. Louis miesto operos. Baleto vadovas — iš televizijos žinomas J. Landovsky.

Filmų įvairumai

Ne visai tikras portretas

STASĖ SEMENIENĖ

1968 m. demokratų konvencija, Vietnamas, Watergate — tai įvykiai, kurie amerikiečių spaudos buvo išpūsti ligi sprogstančio burbulo.

Dabar vienas scenos menininkų Lenny Bruce, "prikeltas iš numirusių" (miręs prieš 8 m.) ir padarytas savotišku kankiniu ir pranašu (bandęs "išpranašauti" aukščiau suminėtus įvykius). Tarp kitko, L. Bruce pats mėgino iki tam tikro laipsnio padaryti save moderniuoju "kankiniu".

Neatsižvelgiant į gyvenimiškus faktus, Lenny Bruce paverstas mistiška figūra ir jo garbei sukurti scenos veikalai, kurių vienas, parašytas Julian Barry, dabar paverstas filmu **"LENNY"** (Bob Fosse surežisuotas). Taipgi Albert Poldman knyga "Ladies and Gentleman, Lenny Bruce!" ir dar vienas neseniai pastatytas filmas "Lenny Bruce Performance Film", o taipgi parduotuvėse gausios V. Bruce plokštelės dar labiau tą mitą skleidžia, kad Lenny Bruce yra šių metų populiariausias komediantas.

Bob Fosse savotiškai pristato Bruce — nei tikroviniai, nei, pagaliau, išgalvotai.

Po Bruce mirties biografas aplankusinėja keletą asmenų, jam artimiausių: jo žmoną, burlesko aktorę Honey, jo motiną, jo agentą. Jų atsiminimai bei anekdotai sudaro tuos rėmus, į kuriuos spraudžiamas pats Bruce. Tačiau jie kliba — nesulipdyti. Ir gaunasi netikras žmogaus portretas. Sugrįžimu į praeitį, režisierius rodo pseudodokumentinį vaizdą.

Filme Lenny atrodo geras, smarkiai užbėgęs ateičiai už akių, net ne per daug priešgina.

Gyvenime jis buvo persekiojamas ir stumdomas dėl nešvankių žodžių ir elgesio, o ypač — vartojimo heroino. Kalbėdamas apie brolišką meilę, jis barstė biauriausius angliškus keturių raidžių "šedevrus". Buvo tikras cinikas. Jis buvo atviras — kas šovė į galvą — liežuvis kartojo. Ir tai pražudė jo karjerą. O paskutinis šūvis heroino į ranką atėmė ir jo jauną gyvybę.

Dustin Hoffman Lenny atvaizdavo daug švelnesnį. Jo Bruce yra ir žmonai daug geresnis, o prie motinos žydiško stalo jis net ir visai padorus sūnus.

Fosse fotografavo dramatiškai — be spalvų, pusiau dokumentiniam įspūdžiui stiprinti.

Hoffman filme nepaprastai puikus, ir ne jo kaltė, kad Lenny čia rodomas kitoks.

Jan Miner — Lenny motinos rolėje — nepralenkiama.

Puiki staigmena — Valerie Perrine, Lenny žmona Honey. Jos vaidyba verta premijos.

Filme pagautas naivus paviršutiniškumas ir biauri šerdis visos Lenny Bruce gyvenamos aplinkos.

FRANK'S TV and RADIO, INC.
3240 SO. HALSTED STREET TEL. — CA 5-7252
RADIJO IR STEREO APARATŲ PARDAVIMAS IR TAISYMAS.
DIDELIS PASIRINKIMAS ĮVAIRIAUSIŲ TELEVIZIJOS APARATŲ.
SPALVOTOS TELEVIZIJOS APARATAI

Laidotuvių Direktoriai
MAŽEIKA & EVANS
6845 SOUTH WESTERN AVENUE
AIR-CONDITIONED KOPLYČIOS
TRYS MODERNIŠKOS
MAŠINOMS VIETA
REpublic 7-8600 REpublic 7-8601

PETKUS
MARQUETTE FUNERAL HOME
—TĖVAS IR SŪNUS—
TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS
2533 West 71st St. Tel. GRovehill 6-2345-6
1410 S. 50th Ave., Cicero TOwnhall 3-2108-09
AIKŠTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

EUDEIKIS
Laidotuvių Direktoriai
DOVYDAS P. GAIDAS — GERALDAS F. DAIMID
TRYS MODERNIOS KOPLYČIOS
4330 South California Avenue
Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3 9852
4605-07 South Hermitage Avenue
Telefonas YArds 7-1741

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIAI
Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai
ANTANAS M. PHILLIPS
3307 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-3401
STEPONAS C. LACK (LACKAWICZ) IR SŪNŪS
2314 W. 23rd PLACE Tel. VIrginia 7-6872
2424 W. 69th STREET Tel. REpublic 7-1213
11023 Southwest Highway, Palos Hills, Ill. Tel. 974-4410
PETRAS BIELIONAS
4348 S. CALIFORNIA AVE. Tel. LAfayette 3-3572
POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. HALSTED STREET Tel. YArds 7-1911
JURGIS F. RUDMIN
3319 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-1138-39
VASAITIS — BUTKUS
1446 S. 50th AVE., CICERO, ILL. Tel. OLympic 2-1003

Prano Naujokaičio
LIETUVIŲ LITERATŪROS ISTORIJA, I tomas
Tai naujausias lietuvių literatūros nagrinėjimas šių laikų šviesoje, didelio formato, kietais viršeliais, virš 600 pusl. dydžio knyga, labai reikalinga mokyklai, rašytojams, žurnalistams ir visai lietuvių šviesuomenei.
1 egzempliorius $10.00
2 egzempliorius $18.00
3 egzempliorius $24.00
Užsisakant daugiau kaip 3 egz $7.50 už kiekvieną.
Užsakymus siųskite: Mr. A. Kareiva, 7030 S. Rockwell St., Chicago, Ill. 60629. Čekius ar money order'ius rašykite: LB Kultūros Taryba vardu. Nesiųskite voke grynų pinigų.

KAIP PATOGU!
Užsisakykite šias plokšteles paštu.
1. KALNUOS DAINUOJA — Baltija II ..... $6.00 ..... ☐
2. SU ŠOKIU IR DAINA — Neo-Lit. ..... $6.00 ..... ☐
3. GROJAME JUMS — Neo-Lit. ..... $6.00 ..... ☐
4. GAUDŽIA TRIMITAI — maršai ..... $5.00 ..... ☐
5. DAINOS — Kun. V. Gorinas ..... $6.00 ..... ☐
6. ŽIRGINĖLIAI I ir II vaikams po ..... $5.00 ..... ☐
Pažymėkite pageidaujamas plokšteles ir siųskite:
GIFTS INTERNATIONAL, 2501 W. 71st St., Chicago, Ill. 60629
Plokštelės su sąskaita bus tuojau Jums pasiųstos.

Nuo 1914 Metų
Midland Savings aptarnauja taupymo ir namų paskolų reikalais visas mūsų apylinkes. Dėkojame Jums už mums parodytą pasitikėjimą.
Mes norėtum būti Jums naudingi ir ateityje.
Sąskaitos apdraustos iki $40,000.00
Frank Zogas, President
MIDLAND SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
4040 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60632
PHONE: 254-4470
5¼% All accounts compounded daily — Passbook Savings paid quarterly.
7½% 4 Years Savings Certificates Minimum $5,000.

5¼% PASSBOOK ACCOUNTS PER ANNUM
HIGH RATES 7½%
PAID QUARTERLY AT
BRIGHTON FEDERAL
SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
HIGHEST RESERVES
4071 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60632
TEL.: LA 3-8248
(WEST OF CALIFORNIA AVE.)
7½% PER ANNUM certificates $5000 or more 4 year min.
6¾% PER ANNUM 30 months minimum $5000 or more
6½% PER ANNUM $1,000 or more 1 year min.

Pasinaudokite Draugo "Classified" skyrium.

RED. EMILIJA PAKŠTAITĖ, 2801 W. 38TH ST., CHICAGO, ILL. 60652. Tel. (312) 927-3090

MINTYS VASARIO 16-TOS PROGA

Kai pasiimu pieštuką ir galvoju apie mūsų tautos laisvę, kyla klausimai ir noras rašyti apie daug ką: Kas yra tauta — tautiškumas? Ar srovinės partijos jaučia, kad jos vykdo tautos uždavinius ir yra tik dalys — siūlai tautos audekle? Ko verti nepraktiški idealistai? Ko verti kultūrininkai? Ar abejingumas ir tyla nepadeda mūsų tautai dar daugiau nukraujuot? Ar Kudirka ir Jurašas nėra mums Apvaizdos atsiųsti tam, kad atliktumėme tautines rekolekcijas. Kodėl Solženicinas ragina imtis dvasinės revoliucijos, atmetant melą, parodant ne tiek politinę, o labiau moralinę drąsą?

Norisi sustot prie verkiančios tylos klausimo. Gamtinės katastrofos sugriauna ištisus blokus akimirkose, bet abejingumas ir tyla griauna iš lėto — pasidarom tik stebėtojai; nebeįsijungiam į tautos vertybių saugojimą.

Skundžiamasi, kad tradiciniai Vasario 16 minėjimai neįdomūs, per ilgi, tik proga Amerikos politikieriams pasireklamuoti. Kalbama, kad vyresniųjų išsireiškimo būdai netinka mūsų sentimentams išreikšti. Tai geras išsisukinėjimas, tačiau visa tai padėties nepataiso. Chicagos jaunimo Vasario 16 minėjimas —tai naujas ir sveikintinas bandymas; ilgos tylos ardymas. Universitetai, darbovietės — tai vietos, kuriose galime tylos ledus pralaužti. Senatoriui laiško parašymas ar Lituanus žurnalo užsakymas nelietuviui draugui iškelia mūsų tautos bylą ir pašalina abejingumą.

Simas Kudirka keliauja iš miesto į miestą, šaukdamas vienybėn. Mūsų pareiga atsiliepti į jo šauksmą.

E. P.

Dr. Antanas Kiimas kalbasi su dviem jaunimo suvažiavimo Rochesteryje dalyviais stud. Vaiva Vebraite (iš Bostono) ir Antanu Dambriūnu (iš Washingtono). Nuotr. R. Sakadolskio

Du linksmi Šiaurės Amerikos lietuvių jaunimo antrojo suvažiavimo dalyviai: Almis Kuolas (Kanados LJS pirmininkas) ir grafikė Danguolė Stončiūtė iš Chicagos. Nuotr. R. Sakadolskio

Chicagos "Grandies" šokėjai šoka Baltimorėje

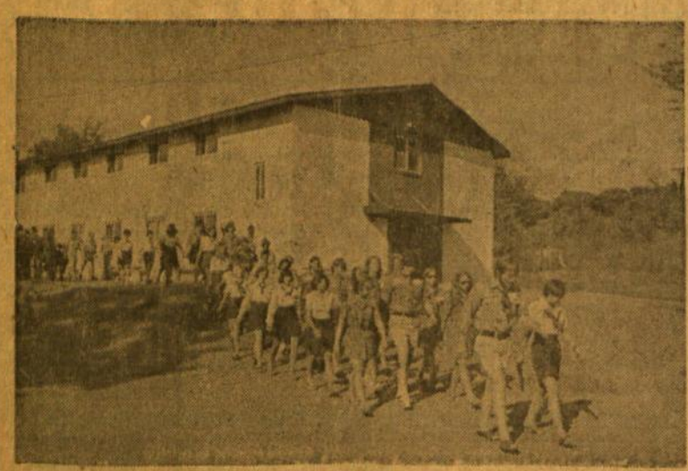
Skautai akademikai praėjusią vasarą Dainavoje

STUDENTŲ SĄJUNGOS 1975 PIRMIEJI ŽINGSNIAI

Nuo pat įsisteigimo, prieš 25 metus, ŠALSS (Šiaurės Amerikos Lietuvių studentų sąjunga) perėjo per įvairius laikotarpius — nuo intensyvaus darbo iki beveik absoliučios stagnacijos. Dabartinis laikotarpis pats kritiškiausias. Pagalvojus, gaunasi paradoksas- didėjant Sąjungai narių skaičiumi, jos aktyvi veikla beveik neegzistuoja. Tarp gausių metinių suvažiavimų, per kuriuos išrenkamos naujos Centro valdybos, yra absoliuti tyla, nors entuziastingų asmenų, norinčių įeiti į Centro valdybą, niekados nestinga.

1974 m. suvažiavimas, įvykęs Toronte, išsirinko sekantiems metams šią valdybą: Antanas Šileika — pirmininkas, Algis Senkus — vicepirmininkas, Snaigė Valiūnaitė — iždininkė, Giedrė Vasiliauskaitė ir Lilija Zenkevičiūtė —sekretorės ,Algis Pacevičius ir Kęstutis Tamošiūnas — nariai.

Naujoji Centro valdyba jau sudarė savo darbo planą, kurį nori įvykdyti ateinančių metų laikotarpyje. Svarbiausias to plano punktas yra bandyti išjudinti tą didelį vežimą — ŠALSS į tarpusavio bendradarbiavimo ir lietuviško veikimo kelią. Galvojama suburti atskirose kolonijose egzistuojančius lietuvių studentų klubus į vieną stiprų vienetą — federaciją. Apie tai jau buvo paraašyta spaudoje ir kalbėta suvažiavime. Centro valdyba prašo visų egzistuojančių klubų pirmininkus atsiliepti, pareikšti savo nuomones dėl centralizavimo. Žinant jų adresus, būtų galima siuntinėti ŠALSS žiniaraštį "Ašį", išeinančią keturis kartus į metus. Jame bus sukauptos studentiškos veiklos žinios. Taip pat prašomi atsiliepti pavieniai studentai, kurie studijuoja universitetuose, kur dar neveikia studentų klubai, bet kur būtų galima bendrom jėgom juos įsteigti. Rašyti šiuo adresu: Giedrė Vasiliauskaitė, 51 Smithfield Drive, Toronto, Ontario M8Y 3MI, Canada.

Centro valdyba planuoja palaikyti glaudesnius ryšius su lietuviška spauda, kad plati visuomenė turėtų progos sužinoti apie ŠALSS veiklą, jos planus ir darbus.

Nutarta skelti metinį suvažiavimą į dvi dalis: 1. **Darbo —studijų dienos.** Į jas suvažiuotų iš kiekvieno klubo nustatytas atstovų skaičius ir studentiškų organizacijų atstovai. 2. **Susipažinimo dienos:** praktika parodė, kad didėjant studentų skaičiui suvažiavimuose, rimtoji ir būtina ŠALSS suvažiavimo dalis labai nukenčia. Rengėjams sunku sudaryti programą ir dar sunkiau ją įvykdyti. Svarbieji suvažiavimo darbai būna pereinami paskubom, nes kelių dienų bėgyje viską aprėpti (įskaitant iš susipažinimo vakarus) yra neįmanoma. Gaunasi įspūdis, kad studentai suvažiuoja tik pasilinksminti.

Taip pat norima išryškinti bendradarbiavimą tarp ŠALSS ir Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos. 1974 m. gruodžio mėn. Šiaurės Amerikos Lietuvių jaunimo suvažiavime Rochesteryje buvo nutarta bendradarbiauti, padedant viena kitai atlikti didesnius sumanymus ir glaudesnių ryšių palaikymui turėti ryšininkus Kanados ir JAV Lietuvių jaunimo sąjungų valdybose.

Ar pasiseks pajudinti tą didelį milžiną, kuris turi tiek jėgos ir potencialo dirbti lietuvišką kultūrinį ir visuomeninį darbą? Pasisekus, ši Centro valdyba su ramia sąžine galės sakyti, kad savo metinį darbą atliko.

Dar sykį prašoma, kad klubų pirmininkai ir kiti pranešti Centro valdybai savo pavardes ir adresus, kad būtų galima pradėti glaudesnę korespondenciją.

Giedrė Vasiliauskaitė
Š.A.L.S.S. Centro valdybos narė

Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos Ryšių centras įpareigotas III PLJK komiteto vykdyti įvairius darbus. Tarp jų: akademinės programos sudarymas, prelegentų kvietimas, studijinės anketos platinimas, ruošos darbų Australijoje, Europoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje koordinavimas.

Ryšių centrui vadovauja Mindaugas Pleškys, buvęs skautų akademikų pirmininkas. Jis vadovavo tvarkos komisijai II PLJK atidaryme Chicagoje ir priklausė II PLJK komitetui.

Ryšių centro adresas:
LWYA COMMUNICATION CENTER
2422 West Marquette Road
Chicago, Illinois 60629

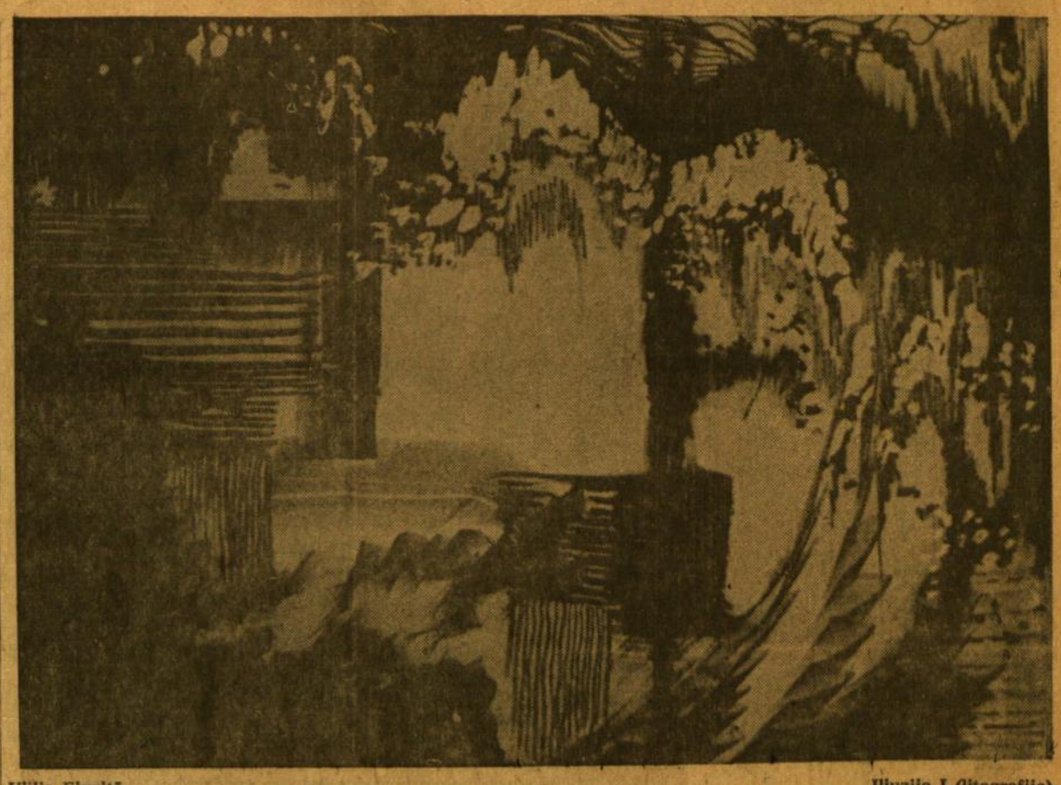
Vilija Elvaitė Iliuzija I (litografija)
Iš Vasario 16-tos proga Čiurlionio galerijoje, Chicagoj, vykstančios mūsų dailininkų parodos

PASAULIO LIETUVIŲ JAUNIMO III KONGRESO ATSTOVAI

Šiaurės Amerikos Lietuvių jaunimo antrojo suvažiavimo metu (Rochesteryje 1974. XII. 28 - 31) posėdžiavo Kanados ir JAV Lietuvių jaunimo sąjungų tarybos. Tarp kitų reikalų, svarstė ir III PLJK atstovų klausimus. Nutarta, kad:

1. Atstovo amžius tarp 18 ir 30 m.
2. Atstovas laisvai kalba, rašo ir skaito lietuviškai.
3. Atstovas pats užsimoka tris ketvirtadalius kelionpinigių.
4. Kandidatas į atstovus parašo užduotą temą ir apibūdina savo veiklą (parašydamas rezume)
5. Kandidatas prisideda prie Kongreso ruošos, dirba per Kongresą ir Kongresui pasibaigus.

"Jaunimo tarybos" nariai nutarė, kad jie, sugrįžę į savo apygardas, sudarys specialias atstovų komisijas, kurios patikrins kvalifikacijas ir pačią rinkimų eigą. Jaunimo kongresui pasibaigus, tarybos nutarimu, visi JAV atstovai įsijungs į Jaunimo tarybos eiles.

Kanadoje kandidatams atrinkti komisija, prieš tvirtindama kandidatus, dar su kiekvienu atskirai pasikalbės, norint nustatyti jų tinkamumą. Be to, reikalaujama įduoti tris rekomendacijas.

Kanados ir JAV III PLJK atstovų rinkimai numatyti gegužės mėnesio pradžioje.

Po rinkimų numatomas Šiaurės Amerikos Lietuvių jaunimo trečiasis suvažiavimas, kuriame dalyvautų Kanados ir JAV Lietuvių jaunimo sąjungų tarybų nariai bei naujai išrinkti atstovai. Kanada siūlo suvažiavimą ruošti Londone (Ontario provincijoje) gegužės 17-19 d. JAV LJS pirmininkė Daiva Vaitkevičiūtė numato atsiklausti Amerikos "Jaunimo tarybos" narių dėl numatytos suvažiavimo datos ir vietos. Tikimasi, jog suvažiavimą bus įmanoma ruošti bendromis pastangomis.

Romas Kasparas Pietų Amerikoje

Romas Kasparas, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos vicepirmininkas jaunimo reikalams, 1974. XII. 13 nuvyko į Sao Paulo, Braziliją. Vėliau lankėsi Argentinoje ir Urugvajuje, kur susitiko su jaunimu, krašto LB bei kitų organizacijų vadovais Romas Kasparas grįžęs, 1975.I.6., pastebėjo, jog "Pietų Amerikos lietuviai rimtai ruošiasi III PLJK kongresui. Ypač pastebimas stiprus vyresniųjų pritarimas Kongresui.

Išsamiai buvo kalbėta apie III PLJK programą: Kongresas prasidės su Argentinoje vykstančia stovykla, kuri yra 60 kilometrų nuo sostinės Buenos Aires. Villa Marista (katalikų vienuolių nuosavybė) turinti apie 60 hektarų pločio, parką, moderniską trijų sparnų pastatą, koplyčią, teatro salę, tris valgomuosius. Yra keturios futbolo, dvi krepšinio aikštės ir maudymosi baseinas. Už dviejų kilometrų yra Lujano upė. Stovykla vyks 1975.XII.20-26 d. Jaunimui stovyklaujant, svečiams numatoma speciali programa Buenos Aires mieste. Ja rūpinasi Aleksandras Mičiūdas.

Pasibaigus programai Argentinoje, Montevideo Urugvajuje numatyta tautinių šokių šventė, kuria rūpinasi Alfredas Stanevičius.

Paskutinioji Kongreso vieta bus Sao Paulo, Brazilijoje. Čia bus ruošiamas Naujųjų metų sutikimas, Kongreso Studijų dienos, Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungos suvažiavimas ir Kongreso uždarymas.

Kongreso ruoša, kaip pastebi Romas Kasparas, išjudino Pietų Amerikos lietuvius, net ir tuos, kurie nekalba lietuviškai. Reikalingi žmonės, kurie norėtų padėti Pietų Amerikos lietuviams Jaunimo trečiojo kongreso paruošos darbuose ir galėtų šią vasarą arba rudenį nuvykti į Braziliją, Argentiną arba Urugvajų. Susidomėję kreipkitės:

Živilė Juraitytė, 22 metų amžiaus studentė, sausio 7 d. atvyko iš Brazilijos į Torontą. Jos pagrindinis uždavinys yra koordinuoti Kongreso ruošos darbus tarp III PLJK Komiteto Pietų Amerikoje ir Kongreso ruošos talkininkų Šiaurės Amerikoje. Laikinai apsistojusi pas Gabiją Juozapavičiūtę, Kanados Lietuvių jaunimo sąjungos vicepirmininkę kongreso reikalams (adresas: Apt. 2314, 655 Broadview Ave., Toronto, Ontario, M4K 2P3, Canada).

Čia iš Urugvajaus, Argentinos ir Brazilijos sausio mėnesį suvažiavo lietuvių jaunimas studijų savaitei ruoštis Pasaulio lietuvių jaunimo trečiajam kongresui š. m. pabaigoje. Vietą yra keliasdešimt kilometrų nuo sostinės Montevideo.

Sao Paulo lietuvių tautinių šokių ansamblis "Nemunas", susirinkęs pasirodymui Brazilijos televizijoje. Pirmas iš kairės stovi ansamblio vadovas A. Lukoševičius.

— Kai nurašai iš vienos knygos, tai plagiavimas, kai nurašai ir dešimt — mokslinis darbas.

— Ne visos papūgos kalba, kitos iš jų rašo.

— Tėvas, tai toks vyras, kurio piniginėje vietoj dolerių yra vaikų nuotraukos.

— Pūtimas pavėjui audrų nesukelia.

— Aidas neturi individualumo.

— Nieko blogo, jei neturi ko pasakyti, bloga tik, kai tokiu atveju pradedi sakyti.